

14 Οκτωβρίου 2021

[Φ. ΚΩΜΟΔΡΟΜΟΣ, Δ.Δ.Δ.]

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΑΡΘΡΑ 25, 26, 28, 30 ΚΑΙ 146 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

HERMES AIRPORTS LTD

Αιτήτρια

ΚΑΙ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Καθ' ης η Αίτηση

Α. Χρίστου (κα), για Ιωαννίδης, Δημητρίου ΔΕΠΕ, για Αιτήτρια

Δ. Καλλή (κα), Δικηγόρος της Δημοκρατίας Α', για Καθ' ης η Αίτηση

ΑΠΟΦΑΣΗ

Φ. ΚΩΜΟΔΡΟΜΟΣ, Δ.Δ.Δ.: Με την υπό κρίση προσφυγή, προσβάλλεται ως άκυρη, παράνομη και στερημένη οποιουδήποτε εννόμου αποτελέσματος η απόφαση της καθ' ης η αίτηση, Επιτροπής Προστασίας του Ανταγωνισμού («η Επιτροπή»), ημερομηνίας

23.6.2015, με την οποία επιβλήθηκε διοικητικό πρόστιμο στην αιτήτρια εταιρεία, ύψους €750.000, για διαπιστωθείσα παράβαση εκ μέρους της του άρθρου 6(1)(α) του περί Προστασίας Ανταγωνισμού Νόμου (Ν.13(Ι)/2008), ως αυτός ίσχυε κατά τον ουσιώδη χρόνο («ο Νόμος») και του Άρθρου 102 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

Είχε προηγηθεί σχετική καταγγελία, η οποία παραλήφθηκε από την Επιτροπή στις 22.11.2013, από την εταιρεία Demstar Rentals (2005) Ltd, η οποία εμπορεύεται με την επωνυμία Hertz βάσει σύμβασης δικαιόχρησης («η καταγγέλλουσα»). Η εν λόγω εταιρεία, η οποία, με βάση την προαναφερθείσα σύμβαση, δραστηριοποιείται στην παροχή υπηρεσιών μίσθωσης αυτοκινήτων βραχυπρόθεσμης διάρκειας, είχε προχωρήσει στην εν λόγω καταγγελία κατά της αιτήτριας, αναφορικά με πιθανολογούμενες παραβάσεις των άρθρων 6(1)(α), (β), (γ) και 6(2) του Νόμου, καθώς και του άρθρου 102 ΣΛΕΕ. Ειδικότερα, η καταγγελία εστιαζόταν σε κατ' ισχυρισμόν καταχρηστική εκμετάλλευση από την αιτήτρια, αφενός της δεσπόζουσας θέσης που κατέχει ως διαχειρίστρια εταιρεία των αεροδρομίων Λάρνακας και Πάφου, κατά παράβαση των άρθρων 6(1)(α), (β), (γ) και 6(2) του Νόμου και του αντίστοιχου άρθρου 102 ΣΛΕΕ και, αφετέρου, της σχέσης οικονομικής εξάρτησης, στην

οποία βρισκόταν η καταγγέλλουσα προς την αιτήτρια, κατά παράβαση του άρθρου 6(2) του Νόμου.

Στο πλαίσιο εξέτασης της καταγγελίας, υποβλήθηκε εσωτερικό σημείωμα από την Υπηρεσία στις 22.11.2013 και ακολούθως, η Επιτροπή, κατά τη συνεδρία της ημερομηνίας 25.11.2013, λαμβάνοντας υπόψη και το εν λόγω σημείωμα, έδωσε οδηγίες στην Υπηρεσία να διεξαγάγει προκαταρκτική έρευνα, αναφορικά με τις προαναφερθείσες πιθανολογούμενες παραβάσεις. Πράγματι, η Υπηρεσία προχώρησε σε προκαταρκτική έρευνα, αποστέλλοντας, στις 31.1.2014, σχετικό ερωτηματολόγιο προς την καταγγέλλουσα και στην αιτήτρια, από τις οποίες έλαβε απαντήσεις στις 21.2.2014 και 18.3.2014, αντίστοιχα. Περαιτέρω, η Υπηρεσία απέστειλε ερωτηματολόγια και σε τρίτες εταιρείες, από τις οποίες επίσης έλαβε σχετικές απαντήσεις. Εν συνεχεία, στις 17.7.2014, η Υπηρεσία, κατόπιν ολοκλήρωσης της προκαταρκτικής έρευνας της καταγγελίας, καταχώρησε εντός του διοικητικού φακέλου της υπόθεσης εσωτερικό σημείωμα.

Στη συνεδρία της, ημερομηνίας 22.7.2014, η Επιτροπή αποφάσισε ότι στοιχειοθετείτο εκ πρώτης όψεως παράβαση του άρθρου 6(1)(α) του Νόμου και του άρθρου 102 στοιχ. α' της ΣΛΕΕ εκ μέρους της αιτήτριας και αποφάσισε όπως προχωρήσει σε κατάρτιση Έκθεσης Αιτιάσεων.

Παράλληλα, η Επιτροπή αποφάσισε να καλέσει την καταγγέλλουσα να θέσει εγγράφως τις απόψεις της επί των εν λόγω προκαταρκτικών συμπερασμάτων εντός προθεσμίας 21 ημερών.

Ακολούθως, στη συνεδρία της ημερομηνίας 5.8.2014, η Επιτροπή εξέτασε τις θέσεις των εμπλεκόμενων μερών σε σχέση με το ζήτημα της τήρησης της εμπιστευτικότητας στοιχείων που είχαν κοινοποιηθεί κατά την προκαταρκτική έρευνα της υπόθεσης. Συναφώς, η Επιτροπή αποφάσισε ομόφωνα να ζητήσει τόσο από την καταγγέλλουσα όσο και από την αιτήτρια όπως διευκρινίσουν αιτιολογημένα τα στοιχεία που θεωρούσαν εμπιστευτικά και δεν επιθυμούσαν να αποκαλυφθούν προς άλλες επιχειρήσεις. Εστάλησαν, συναφώς, επιστολές ημερομηνίας 8.8.2014 στα εμπλεκόμενα μέρη, τα οποία απάντησαν γραπτώς, στις 18.8.2014 (καταγγέλλουσα) και 21.8.2014 (αιτήτρια) αντίστοιχα.

Τελικά, αφού υποβλήθηκαν γραπτές παραστάσεις και ακούστηκαν οι θέσεις των δυο πλευρών, η Επιτροπή, στη συνεδρία της ημερομηνίας 23.6.2015, διαπίστωσε, κατά πλειοψηφία, παράβαση του άρθρου 6(1)(α) του Νόμου και του αντίστοιχου άρθρου 102(1) στοιχ. α' της ΣΛΕΕ εκ μέρους της αιτήτριας και, ενεργώντας στη βάση του άρθρου 24(α)(i) του Νόμου, αποφάσισε να επιβάλει σε αυτήν διοικητικό πρόστιμο, ανερχόμενο σε €750.000.

Ειδικότερα, η καθ' ης η αίτηση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η αιτήτρια προβαίνει σε καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπίζουσας θέσης που κατέχει στην αγορά διαχείρισης και παροχής υπηρεσιών πρόσβασης και εγκατάστασης στα αεροδρόμια Λάρνακας και Πάφου σε εταιρείες ενοικιάσεως αυτοκινήτων με την επιβολή αθέμιτων όρων συναλλαγής, τόσο στα έγγραφα του διαγωνισμού για τις “on airport” συμβάσεις, όσο και στην δεύτερη “off airport” σύμβαση που είχε συνάψει με την καταγγέλλουσα, κατά παράβαση του άρθρου 6(1)(α) του Νόμου και του άρθρου 102 ΣΛΕΕ.

Πιο συγκεκριμένα, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η αιτήτρια καταχράται τη δεσπίζουσα θέση της (i) επιβάλλοντας αθέμιτους όρους συναλλαγής κατά την προκήρυξη του τελευταίου διαγωνισμού για σύναψη “on airport” συμβάσεων, που αφορούν στο ποσό της ελάχιστης ετήσιας εγγύησης και κατ' επέκταση του ελάχιστου συνολικού ενοικίου και του μειωμένου αριθμού αδειών εγκατάστασης των εταιρειών ενοικίασης αυτοκινήτων (όροι 2.1. και 6.2.) και (ii) επιβάλλοντας αθέμιτους όρους συναλλαγής σε σχέση με τις “off airport” συμβάσεις που αφορούν σε απάλειψη του όρου 2.01 (απαγόρευση χρήσης κινητού γραφείου) της προηγούμενης “off airport” σύμβασης, σε συνδυασμό με την αύξηση της ελάχιστης ετήσιας εγγύησης και του τέλους ανά αυτοκίνητο.

Στις 17.7.2015, η πιο πάνω απόφαση εστάλη τόσο στην αιτήτρια, όσο και στην καταγγέλλουσα, ενώ ταυτόχρονα, η Επιτροπή κάλεσε αιτήτρια και καταγγέλλουσα όπως υποδείξουν επακριβώς και με σαφήνεια τα στοιχεία που θεωρούσαν ως εμπιστευτικά και/ή επιχειρηματικά απόρρητα και δεν θα έπρεπε να δημοσιοποιηθούν κατά τη δημοσίευση της απόφασης στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας. Επί του τελευταίου, η μεν καταγγέλλουσα απέστειλε τις απαντήσεις της στις 5.8.2015, ενώ η αιτήτρια δεν απέστειλε καμία απάντηση. Εν συνεχεία, στη συνεδρία της, ημερομηνίας 25.8.2015, η Επιτροπή εξέτασε το αίτημα εμπιστευτικότητας της καταγγέλλουσας και ομόφωνα αποφάσισε να το αποδεχθεί, δίνοντας παράλληλα οδηγίες στην Υπηρεσία να προχωρήσει με τη δημοσίευση της απόφασης, αφού πρώτα αποκρύψει τα εμπιστευτικά στοιχεία ή/και πληροφορίες που περιέχονται σε αυτήν. Παράλληλα, η Επιτροπή ομόφωνα αποφάσισε να επιτρέψει στην αιτήτρια να προβεί σε σταδιακή αποπληρωμή του επιβληθέντος προστίμου και με επιστολή της ημερομηνίας 8.9.2015, γνωστοποίησε στην αιτήτρια την απόφασή της αυτή. Ας σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι το Δικαστήριο τούτο, με ενδιάμεση απόφασή του ημερομηνίας 17.12.2019¹, απέρριψε αίτηση της αιτήτριας, με την οποία η τελευταία ζητούσε την έκδοση διατάγματος αποκάλυψης συγκεκριμένων εγγράφων και/ή στοιχείων, τα οποία προσδιορίζονται στην αίτηση και τα οποία, σύμφωνα με το αιτητικό της αίτησης, η καθ' ης η αίτηση,

---

¹ Βλ. *HERMES AIRPORTS LTD v. Επιτροπής Προστασίας του Ανταγωνισμού, Αίτηση ημερ. 30.10.2018.*

ισχυριζόμενη ότι αποτελούν εμπιστευτικές πληροφορίες, «έχει αποκρύψει ή απαλείψει ή δεν έθεσε στη διάθεση της αιτήτριας και/ή των δικηγόρων της προς επιθεώρηση κατά την επιθεώρηση των διοικητικών φακέλων από την αιτήτρια και/ή τους δικηγόρους της».

Στις 18.9.2015, δημοσιεύτηκε η επίδικη απόφαση της Επιτροπής στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας.

Η ευπαίδευτη συνήγορος για την αιτήτρια προωθεί δια της γραπτής της αγόρευσης σειρά λόγων ακύρωσης. Ειδικότερα, με εκτενή αναφορά και σε σχετική νομολογία, η κα Χρίστου ισχυρίζεται ότι:

(α) Ο Νόμος είναι αντισυνταγματικός, καθότι προσκρούει στο Άρθρο 30.2 του Συντάγματος και/ή αποτελεί έκδηλη παραβίαση του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

(β) Η απουσία ύπαρξης πλήρους δικαστικού ελέγχου των ευρημάτων της Επιτροπής παραβιάζει το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, το Άρθρο 30 του Συντάγματος, το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

(γ) Η προσβαλλόμενη απόφαση πάσχει λόγω πλάνης περί τα πράγματα και το νόμο, αλλά και λόγω έλλειψης δέουσας έρευνας και/ή καθόλου έρευνας·

(δ) Η προσβαλλόμενη απόφαση στερείται οποιασδήποτε επαρκούς και/ή νόμιμης και/ή ειδικής αιτιολογίας·

(ε) Η προσβαλλόμενη απόφαση λήφθηκε κατά παράβαση των αρχών της καλής πίστης και της χρηστής διοίκησης, ως αυτές κατοχυρώνονται στα άρθρα 50 και 51 του περί των Γενικών Αρχών του Διοικητικού Δικαίου Νόμου (Ν. 158(Ι)/1999).

Από την πλευρά της, η ευπαίδευτη συνήγορος για την καθ' ης η αίτηση, επικαλούμενη νομολογία των Δικαστηρίων της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας, αλλά και ημεδαπή, αντιτείνει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση λήφθηκε ορθά και νόμιμα, κατόπιν δέουσας έρευνας και σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Ενωσιακού δικαίου, του Συντάγματος, της οικείας νομοθεσίας και τις γενικές αρχές του Διοικητικού Δικαίου, οι οποίες ουδόλως έχουν παραβιαστεί, είναι δε αυτή επαρκώς και/ή δεόντως αιτιολογημένη και ουδεμία πλάνη εμφιλοχώρησε κατά τη λήψη της. Καταλήγει η κα Καλλή ότι δεν

στοιχειοθετείται λόγος ακύρωσης και, συνακόλουθα, δε χωρεί επέμβαση του Δικαστηρίου.

Έχω εξετάσει με ιδιαίτερη προσοχή την προσβαλλόμενη απόφαση υπό το πρίσμα όλων των στοιχείων που τέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου, τα οποία αποτέλεσαν το υπόβαθρο για προώθηση των εκατέρωθεν θέσεων, είτε υπέρ είτε κατά της νομιμότητας της επίδικης απόφασης. Προσπάθησα δε να περιορίσω στο μέτρο του δυνατού την έκταση της παρούσας, έχοντας όμως ταυτόχρονα κατά νου την ανάγκη για επαρκή εξέταση όλων των ζητημάτων που εγείρονται δια των μακροσκελών γραπτών αγορεύσεων των δυο πλευρών.

Οι δυο πρώτοι προβαλλόμενοι λόγοι ακύρωσης που προωθεί η πλευρά της αιτήτριας εξετάζονται αμέσως κατωτέρω συνδυαστικά, λόγω συνάφειας, και άπτονται ζητημάτων παραβίασης των αρχών της δίκαιης δίκης και της φυσικής δικαιοσύνης. Στο πλαίσιο αυτό, εγείρεται ο ισχυρισμός ότι ο Νόμος είναι αντισυνταγματικός, καθότι, από τη στιγμή που στερεί στον επηρεαζόμενο διοικούμενο τη δυνατότητα προσφυγής σε δευτεροβάθμιο Δικαστήριο ή σε Δικαστήριο με δικαιοδοσία κα/ή εξουσία πλήρους ελέγχου και ανατροπής και/ή διαφοροποίησης των πραγματικών και νομικών ευρημάτων κατά την άσκησης της εξουσίας της Επιτροπής, προσκρούει στο Άρθρο 30.2 του Συντάγματος, στο

άρθρο 6 της ΕΣΔΑ και στο άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Υποβάλλει η συνήγορος της αιτήτριας ότι η απουσία ύπαρξης πλήρους δικαστικού ελέγχου των ευρημάτων της Επιτροπής, εφόσον τα ημεδαπά Δικαστήρια ασκούν ακυρωτικό έλεγχο και δεν έχουν πλήρη δικαιοδοσία για έλεγχο των αποφάσεων της Επιτροπής, παραβιάζει το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, το προαναφερθέν Άρθρο 30 του Συντάγματος, το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ και το άρθρο 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

Η δε παραβίαση των αρχών της δίκαιης δίκης και δη των απαιτήσεων του Άρθρου 30.2 του Συντάγματος και του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, επιτείνεται, εφόσον, δυνάμει των διατάξεων του Νόμου, η Επιτροπή ενεργεί ως διερευνητής/εξεταστής ενδεχόμενης παράβασης του ανταγωνισμού, ως κατήγορος, αλλά και ως δικαστής/κριτής, με αποτέλεσμα εύλογα να εγείρονται αμφιβολίες ως προς το κατά πόσον διασφαλίζεται με αυτό τον τρόπο η αντικειμενικότητα και αμεροληψία, δεδομένης και της δομής και λειτουργίας της Επιτροπής.

Η συνήγορος των καθ' ων η αίτηση, αντικρούοντας τα πιο πάνω, εγείρει και προδικαστική ένσταση, ισχυριζόμενη ότι δεν θα πρέπει να τύχει εξέτασης ο ισχυρισμός περί παραβίασης του άρθρου 13 της ΕΣΔΑ² και των όσων αναφέρονται περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας,

καθότι «ουδεμία αναφορά περιέχεται στην αίτηση των Αιτητών στο άρθρο 13 της ΕΣΔΑ». Ζητήματα δε αντισυνταγματικότητας, υποβάλλει η κα Καλλή, θα πρέπει να τίθενται με την απαιτούμενη λεπτομέρεια, περιλαμβανομένης και της αντιπαραβολή των κρίσιμων διατάξεων του νόμου με τις σχετικές διατάξεις του Συντάγματος.

Πράγματι, κατά πάγια νομολογία, θέματα αντισυνταγματικότητας θα πρέπει να εγείρονται με τη δέουσα λεπτομέρεια και να εξειδικεύονται επαρκώς στο δικόγραφο της αίτησης ακυρώσεως (βλ. **Γεωργία Νικολάου Κουτσόφτα ν. Δημοκρατίας, Υποθ. Αρ. 1542/2007, ημερ. 11.4.2011**), η δε απλή επίκληση παραβίασης κάποιας αρχής ή διάταξης, ιδιαίτερα όταν αυτή είναι συνταγματικής φύσεως, αόριστα και χωρίς συγκεκριμένες θέσεις δεν είναι αρκετή (βλ. **Λεωφορεία Λευκωσίας Λτδ ν. Δημοκρατίας (1999) 3 Α.Α.Δ. 56**). Ωστόσο, εν προκειμένω, ειδικά σε σχέση με το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ, δεν εγείρεται ισχυρισμός περί αντισυνταγματικότητας (όπως είναι ο, δια του πρώτου εγειρόμενου λόγου ακύρωσης τιθέμενος, ισχυρισμός ότι ο Νόμος παραβιάζει το Άρθρο 30.2 του Συντάγματος), αλλά ισχυρίζεται η πλευρά της αιτήτριας ότι η απουσία, ως είναι διαμορφωμένος ο Νόμος, ύπαρξης πλήρους δικαστικού ελέγχου των αποφάσεων της Επιτροπής παραβιάζει, μεταξύ άλλων, και το εν λόγω άρθρο 13. Εξετάζοντας δε τα νομικά σημεία της αίτησης ακυρώσεως, κρίνω ότι αυτός ο ισχυρισμός

---

² Στο οποίο κατοχυρώνεται το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής.

δικογραφείται, έστω και στοιχειωδώς. Συγκεκριμένα, στο νομικό σημείο 13 της αίτησης αναφέρονται και τα εξής: «*Η Αιτήτρια ισχυρίζεται ότι η ενώπιον της Καθ' ης η Αίτηση διαδικασία παραβιάζει θεμελιώδη δικαιώματα της Αιτήτριας που προστατεύονται από το Σύνταγμα και Διεθνείς Συμβάσεις*». Συνεπώς, όπως ορθώς παρατηρεί και η κα Χρίστου στην Απαντητική Γραπτή Αγόρευσή της, νομιμοποιείται η αιτήτρια να εγείρει ισχυρισμούς περί παραβίασης του άρθρου 13 της ΕΣΔΑ, το οποίο προνοεί για την ύπαρξη, σε εθνικό επίπεδο, ενός ένδικου μέσου που να ελέγχει την ουσιαστική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων που προβλέπονται στην ΕΣΔΑ, ως είναι και το δικαίωμα σε αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα.

Κατά συνέπεια, η προδικαστική ένσταση δεν ευσταθεί και απορρίπτεται.

Εν πάση όμως περιπτώσει, έχοντας εξετάσει το σύνολο της εκατέρωθεν επιχειρηματολογίας επί των υπό αναφορά δυο πρώτων προβαλλόμενων λόγων ακύρωσης που προωθούνται, κρίνω ότι αυτοί δεν μπορούν να επιτύχουν και θα πρέπει να απορριφθούν. Παρόμοια ζητήματα εξετάστηκαν πολύ πρόσφατα από το παρόν Δικαστήριο στην **ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΓΕΛΑΔΟΤΡΟΦΩΝ (ΠΟΑ) ΔΗΜΟΣΙΑ ΛΤΔ ν. Επιτροπής Προστασίας του Ανταγωνισμού, Υποθ. Αρ. 65/2015, ημερ. 24.9.2021**, όπου είχαν τεθεί από τους συνηγόρους του

αιτητή πανομοιότυποι ισχυρισμοί. Υιοθετώ τα όσα ανέφερα στην απόφασή μου αυτή επί του θέματος, από την οποία και παραθέτω αυτούσιο το πιο κάτω απόσπασμα:

«Έτερος προβαλλόμενος λόγος ακύρωσης που προωθείται, έγκειται στον ισχυρισμό περί παραβίασης των αρχών της δίκαιης δίκης, ο οποίος είναι δισκελής: σύμφωνα με τους δικηγόρους του αιτητή, υπάρχει παραβίαση των αρχών της δίκαιης δίκης, καθότι, αφενός, η δομή και λειτουργία της Επιτροπής δεν ικανοποιεί τις απαιτήσεις του Άρθρου 30.2 του Συντάγματος και του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ. Συγκεκριμένα, ως υποβάλλει η πλευρά του αιτητή, δυνάμει των διατάξεων του Νόμου, η Επιτροπή ενεργεί ως διερευνητής/εξεταστής ενδεχόμενης παράβασης του ανταγωνισμού, ως κατηγορος, αλλά και ως δικαστής/κριτής, με αποτέλεσμα «εύλογα να εγείρονται βάσιμες και σοβαρές αμφιβολίες στο νου ενός μέσου εχέφρονα πολίτη, αναφορικά με το κατά πόσον με τη συγκεκριμένη αρχιτεκτονική δημόσιας επιβολής των κανόνων του ανταγωνισμού διασφαλίζεται η αντικειμενικότητα και αμεροληψία, που αποτελούν την πεμπτουσία διεξαγωγής δίκαιης δίκης». Μάλιστα, συνεχίζει η πλευρά του αιτητή, το «έλλειμμα» αυτό, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι τα ημεδαπά Δικαστήρια ασκούν ακυρωτικό έλεγχο και δεν έχουν πλήρη δικαιοδοσία για έλεγχο των αποφάσεων της Επιτροπής, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο Νόμος και γενικότερα η όλη αρχιτεκτονική, στην οποία εδράζεται η δημόσια επιβολή της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας στην Κύπρο, είναι αντίθετα με τις επιταγές του Συντάγματος και της ΕΣΔΑ. Αφετέρου, ως θα αναφερθεί και πιο κάτω, ο ισχυρισμός του αιτητή περί παράβασης των αρχών της δίκαιης δίκης άπτεται και του τρόπου άσκησης του δικαιώματός του για

πρόσβαση στα στοιχεία του διοικητικού φακέλου, κατά την ενώπιον της Επιτροπής διαδικασία.

Εν πρώτοις, ως προς το πρώτο σκέλος του ισχυρισμού του αιτητή, θα πρέπει εξ' αρχής να λεχθεί ότι το εγειρόμενο ζήτημα έχει ήδη επιλυθεί μέσα από τις αποφάσεις της Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Πράγματι, η επάρκεια του υπό του Ανωτάτου-και πλέον Διοικητικού-Δικαστηρίου διενεργούμενου ελέγχου αναφορικά με προσβαλλόμενες διοικητικές αποφάσεις, ως η επίδικη, έχει απασχολήσει το Ανώτατο Δικαστήριο σε σειρά υποθέσεων, όπου ακριβώς εξετάστηκαν ισχυρισμοί και λόγοι ακύρωσης παρόμοιοι και/ή ανάλογοι με αυτούς που εδώ προβάλλονται από τον αιτητή, οι οποίοι και απορρίφθηκαν, καθότι θεωρήθηκε ότι ο εν λόγω δικαστικός έλεγχος, πληροί τα εχέγγυα του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ (βλ. **Sigma Radio T.V. v Αρχής Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου (2004) 3 Α.Α.Δ., 134** και **ANTENNA Λίμιτεδ v. Αρχής Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου, Υποθ. Αρ. 1625/2006, ημερ. 20.10.2009**). Πιο πρόσφατα, στην **Jurwind Ltd v Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας Α.Ε. 91/12, ημερ. 18.1.2018**, η Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου, με αναφορά και στην **Sigma Radio, ανωτέρω**, επεσήμανε τα εξής σχετικά με το υπό συζήτηση ζήτημα:

«Τόσο το Ανώτατο Δικαστήριο στη **Sigma**, όσο και το ΕΔΑΔ, επαναβεβαίωσαν ότι ένα διοικητικό όργανο ή αρχή δεν είναι Δικαστήριο *stricto sensu* και επομένως δεν υπάρχει παραβίαση του Άρθρου 30.2 του Συντάγματος και του άρθρου 6.1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης υπό την προϋπόθεση πάντοτε ότι ο Νόμος και οι Κανονισμοί που διέπουν τη λειτουργία του διοικητικού οργάνου παρέχουν όλα τα εχέγγυα αμεροληψίας και ανεξαρτησίας. Στο ευρύτερο πλαίσιο λειτουργίας διοικητικών οργάνων, όπως η Αρχή

Ραδιοτηλεόρασης και η Κεντρική Τράπεζα, πρέπει να ενσωματωθεί και η θέση του ΕΔΑΔ ότι τέτοια όργανα λειτουργούν με στόχο την ταχεία και αποτελεσματική εφαρμογή των νόμων που διέπουν διάφορες ουσιώδεις υπηρεσίες ούτως ώστε να παρέχεται έδαφος για ουσιαστικό έλεγχο από τα πρακτικά ή εθνικά εποπτικά όργανα των φορέων εκείνων που ασκούν λειτουργία στο συγκεκριμένο τομέα, όπως η Ραδιοτηλεόραση ή η Κεντρική Τράπεζα που ελέγχει τις εμπορικές τράπεζες («grounds of expediency»), (παρ. 160 της απόφασης του ΕΔΑΔ).».

Ας σημειωθεί, περαιτέρω, ότι η απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην **Sigma Radio**, ανωτέρω, όσον αφορά στην ασκούμενη από το Δικαστήριο δικαιοδοσία και κατά πόσο αυτή πληροί τα εχέγγυα του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, αποτέλεσε ακολούθως αντικείμενο εξέτασης από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) στην υπόθεση **Sigma Radio Television Ltd v. Cyprus, Applications nos. 32181/04 and 35122/05**, όπου το Δικαστήριο, σε υπόθεση που αφορούσε στον έλεγχο απόφασης διοικητικού οργάνου αντίστοιχου με την Επιτροπή, διαπίστωσε την επάρκεια του δικαστικού ελέγχου, επισημαίνοντας τα εξής: «Having regard to all the above, the Court finds that the scope of the review of the Supreme Court in the judicial review proceedings in the present case was sufficient to comply with Article 6 of the Convention.». Συναφώς, ο έλεγχος νομιμότητας που διενεργείται στη βάση των προνοιών του Άρθρου 146 Συντάγματος, δεν μπορεί να θεωρηθεί εκ των προτέρων ότι δεν πληροί τα εχέγγυα του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ (βλ. και **Bryan v the United Kingdom (Application no. 19178/91)** και την απόφαση του ΔΕΕ στην **Telefonica SA v. The Commission, C-295/12 P, ημερ. 10.7.2014**). Επιπρόσθετα, χρήσιμη παραπομπή μπορεί να γίνει και στην απόφαση του ΕΔΔΑ στην **Menarini Diagnostics κατά**

Ιταλίας, της 27ης Σεπτεμβρίου 2011 (προσφυγή υπ' αριθ. 43509/08), στην οποία αναφέρεται και η πλευρά του αιτητή. Στην εν λόγω υπόθεση, όπου το Δικαστήριο εξέταζε διοικητική διαδικασία που αφορούσε στην επιβολή κυρώσεων από εθνική αρχή ανταγωνισμού, τονίστηκε ότι μία διοικητική διαδικασία διαφέρει από πολλές απόψεις από την ποινική διαδικασία με την αυστηρή έννοια του όρου και επισημάνθηκε περαιτέρω ότι παρόλο που αυτές οι διαφορές δεν απαλλάσσουν τα συμβαλλόμενα κράτη από την υποχρέωση σεβασμού όλων των εγγυήσεων του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, εντούτοις μπορούν να επηρεάσουν τον τρόπο εφαρμογής των εν λόγω υποχρεώσεων. Στην ίδια δε απόφαση, το ΕΔΔΑ, αξιολογώντας τον ακυρωτικό έλεγχο που άσκησε το Ιταλικό ακυρωτικό Δικαστήριο στην προσβαλλόμενη απόφαση της Ιταλικής Επιτροπής Ανταγωνισμού, η οποία είχε επιβάλει σχετικό διοικητικό πρόστιμο, έκανε δεκτή τη θέση ότι, όταν η Διοίκηση διαθέτει διακριτική ευχέρεια, ο Δικαστής δεν μπορεί να υποκαταστήσει την κρίση της, είναι όμως επαρκές, για σκοπούς πλήρους ελέγχου, ότι μπορεί να εξετάσει ότι η Διοίκηση άσκησε προσηκόντως τις εξουσίες της.

Υπό το φως των πιο πάνω νομολογιακών κατευθυντήριων, θεωρώ ότι και ο υπό του ημεδαπού Δικαστηρίου διενεργούμενος έλεγχος επιτρέπει στον Δικαστή να εξετάσει την επάρκεια και πληρότητα των κυρώσεων που επιβάλλει η Επιτροπή Προστασίας του Ανταγωνισμού, μέσα από το πρίσμα των αρχών της δέουσας έρευνας, πλάνης (πραγματικής ή νομικής) και επάρκειας της αιτιολογίας. Το Ανώτατο- και πλέον το Διοικητικό- Δικαστήριο έχει την εξουσία, στα πλαίσια του εξεταστικού συστήματος που χαρακτηρίζει τον ακυρωτικό έλεγχο, να προβαίνει σε έλεγχο συμβατό με αυτόν που το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ επιβάλλει και/ή προβλέπει. Επισημαίνω, εξάλλου, ότι το Διοικητικό Δικαστήριο, στην πρόσφατη απόφαση της Ολομέλειάς του, στην

Alpha Bank Cyprus Ltd v. Υπηρεσίας Ανταγωνισμού και Προστασίας Καταναλωτών του Υπουργείου Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού κ.α., Υποθ. Αρ. 1293/2016, ημερ. 15.11.2019, ακολούθησε παρόμοια προσέγγιση, κατά την εξέταση ισχυρισμών πανομοιότυπων με τους προβαλλόμενους στην παρούσα, καθώς και του ζητήματος της επάρκειας και της συμβατότητας του ασκούμενου από το Διοικητικό Δικαστήριο αναθεωρητικού ελέγχου με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, τονίζοντας ότι η φύση της δικαιοδοσίας του Διοικητικού Δικαστηρίου ως αναθεωρητικής, και μόνον, δεν μπορεί να οδηγήσει, βάσει και της πρόσφατης νομολογίας του ΕΔΑΔ, σε διαπίστωση περί παράβασης του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ. Στην εν λόγω απόφασή του, το Δικαστήριο, με παραπομπή και στην **Sigma Radio Television Ltd, ανωτέρω**, καθώς και στην **Jurivind, ανωτέρω**, τόνισε και τα εξής:

«Το ότι το παρόν δικαστήριο ασκεί επαρκή έλεγχο αποτελεί δεδομένο που έχει επισφραγιστεί με τις ανωτέρω αποφάσεις του ΕΔΑΔ, αλλά ειδικότερα της **Sigma Radio Television Ltd,(ανωτέρω)**, αλλά και της Πλήρους Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην **Sigma Radio T.V. Ltd** και πρόσφατα της Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην **Jurivind και Άλλοι (ανωτέρω)**.».

Στην **Jurivind και Άλλοι, ανωτέρω**, το Ανώτατο Δικαστήριο τόνισε επίσης ότι, όπως έχει αναγνωριστεί και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά και από το ίδιο το ΕΔΑΔ, τελική σημασία δεν έχει η συμβατότητα ή μη του πρωτοβάθμιου διοικητικού οργάνου με το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, αλλά η συμβατότητα ή μη με το εν λόγω άρθρο 6 «υπό το φως της όλης διαδικασίας, περιλαμβανομένης και της εξέτασης ή ελέγχου που γίνεται από ανώτερο διοικητικό όργανο, και, στην πορεία, από Δικαστήριο σε διάφορους βαθμούς δικαιοδοσίας. Είναι πλέον

καθολικά αποδεκτό ότι τα όποια μεμπτά στοιχεία ενός πρωτοβάθμιου διοικητικού οργάνου θεραπεύονται από το μεταγενέστερο Δικαστικό, κυρίως, έλεγχο, όταν η λειτουργία του διοικητικού οργάνου κρίνεται, όπως προηγουμένως αναφέρθηκε, επαρκής στο πλαίσιο πάντοτε της διοικητικής δικαιοδοσίας». Ο δε συνδυασμός ερευνητικών και δικαστικών καθηκόντων ή εξουσιών δεν είναι αφ' εαυτού ασυμβίβαστος με την ανάγκη για επίδειξη αμεροληψίας, εκτός και εάν καταδειχθεί ότι υπάρχει προκατάληψη (βλ. απόφαση της Ολομέλειας του Διοικητικού Δικαστηρίου στην **ALPHA BANK CYPRUS LTD, ανωτέρω**).

Σημειώνω, εν κατακλείδι, ότι παρόμοιοι ισχυρισμοί, περί παράβασης του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ και του δικαιώματος δίκαιης δίκης έχουν τεθεί και ενώπιον των Δικαστηρίων της Ένωσης και έχουν απορριφθεί. Αναφέρω ενδεικτικά την απόφαση του Πρωτοδικείου στην **Υπόθεση T-348/94, Espanola SA κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σελ. II-1875**, η οποία επικυρώθηκε ακολούθως από το ΔΕΕ, με την απόφαση του **C-282/98 (βλ. Συλλογή 2000, σελ. I-9817)**, και στην οποία παρέπεμψε η πλευρά της καθ' ης η αίτηση. Στην εν λόγω υπόθεση, η προσφεύγουσα, κατ' επίκληση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, υποστήριξε ότι η σύρρευση των λειτουργιών της ανακρίσεως και της αποφάσεως στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσβάλλει το θεμελιώδες δικαίωμα του κρίνεσθαι από αμερόληπτο και ανεξάρτητο Δικαστήριο. Μεταξύ άλλων, η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ότι, παρόλο που η μεροληψία της Επιτροπής θα μπορούσε να επανορθωθεί εάν υπήρχε η δυνατότητα άσκησης προσφυγής ενώπιον δικαιοδοτικού οργάνου, το οποίο διαθέτει εξουσία πλήρους δικαιοδοσίας, εντούτοις ο έλεγχος που ασκεί το Πρωτοδικείο «ουδόλως είναι έλεγχος πλήρους δικαιοδοσίας καθιστών δυνατή την έρευνα όλων των πραγματικών και νομικών εκτιμήσεων». Το Γενικό Δικαστήριο, απορρίπτοντας τους εν

λόγω ισχυρισμούς, τόνισε ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως «δικαστήριο» εν τη εννοία του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, ενώ ο έλεγχος νομιμότητας που ασκεί το Πρωτοδικείο επί των αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, με τις οποίες διαπιστώνεται παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού και επιβάλλονται πρόστιμα, «πρέπει να θεωρηθεί ως αποτελεσματικός δικαστικός έλεγχος της προσβαλλόμενης πράξης».

Επισημαίνεται συναφώς, όπως ορθώς παρατηρεί και η συνήγορος της καθ' ης η αίτηση, ότι ο τρόπος λειτουργίας της Επιτροπής Προστασίας του Ανταγωνισμού είναι αντίστοιχος με τον τρόπο λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, παρά τις όποιες διαφοροποιήσεις σε επιμέρους πτυχές, οι οποίες, ωστόσο, ουδόλως αλλοιώνουν το γεγονός ότι και στις δύο περιπτώσεις η έρευνα διεξάγεται από την υπηρεσία της κάθε Επιτροπής και στη συνέχεια η απόφαση λαμβάνεται από την Επιτροπή Προστασίας του Ανταγωνισμού και το κολλέγιο των Επιτρόπων αντίστοιχα, ως συλλογικά όργανα: αυτό δε που έχει καίρια σημασία, είναι το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τα ζητήματα αυτά, το οποίο και στις δύο περιπτώσεις είναι πανομοιότυπο, παρέχοντας εν πολλοίς το ίδιο εύρος εξουσιών και αρμοδιοτήτων.

Ως εκ των πιο πάνω, δεν διαπιστώνεται παράβαση του δικαιώματος του αιτητή σε δίκαιη δίκη και οι περί του αντιθέτου ισχυρισμοί δεν έχουν έρεισμα, υποκείμενοι ωσαύτως σε απόρριψη.».

Ενόψει των πιο πάνω, οι δυο πρώτοι εγειρόμενοι λόγοι ακύρωσης που προωθούνται, κρίνονται αβάσιμοι και απορρίπτονται.

Στο σημείο αυτό, και προτού προχωρήσω στους λοιπούς εγειρόμενους λόγους ακύρωσης, θα πρέπει να επισημάνω, εν είδει παρατήρησης, ότι είναι, τουλάχιστον, καθόλα άστοχο το ερώτημα που τίθεται στη σελίδα 13 της αρχικής γραπτής αγόρευσης της πλευράς της αιτήτριας, με το οποίο «αναρωτιέται», η αιτήτρια, «*πως το Σεβαστό Δικαστήριο είναι αμερόληπτο όταν λαμβάνει ως αυταπόδεικτα τα ευρήματα της Καθ' ης η Αίτηση, η οποία είναι εκ πρώτης όψεως μη ανεξάρτητη*». Ενδεχομένως το συγκεκριμένο λεκτικό να έχει τεθεί εκ παραδρομής, ωστόσο, σε κάθε περίπτωση, δεν μπορούν να εγείρονται κατ' αυτό τον τρόπο ισχυρισμοί περί έλλειψης αμεροληψίας του Δικαστηρίου, οι οποίοι, τελικά, αφορούν στο ίδιο το κύρος και την ακεραιότητα του Δικαστηρίου και της δικαιοσύνης, γενικότερα. Εφόσον δε η πλευρά της αιτήτριας επιθυμούσε πράγματι να εγείρει ένα τέτοιο ζήτημα, μπορούσε και όφειλε να το πράξει δεόντως, αιτιολογώντας επαρκώς τον ισχυρισμό της, κάτι που δεν έπραξε, αλλά αρκέστηκε επ' αυτού στην προεκτεθείσα πρόταση. Θεωρώ, πάντως, ότι με όσα έχουν τεθεί πιο πάνω, στο πλαίσιο εξέτασης των δυο πρώτων εγειρόμενων λόγων ακύρωσης, οτιδήποτε περαιτέρω επ' αυτού, θα αποτελούσε περιττολογία.

Προχωρώ τώρα στην εξέταση των ισχυρισμών περί μη διενέργειας της δέουσας και/ή οποιασδήποτε έρευνας εκ μέρους της Επιτροπής και περί πλάνης που εμφιλοχώρησε κατά τη λήψη της επίδικης απόφασης,

τονίζοντας εξ' αρχής αυτό που έχει πολλακίς νομολογηθεί, ότι δηλαδή η κρίση της Διοίκησης σε ζητήματα τεχνικής φύσης ή σε θέματα που απαιτούν τεχνικές γνώσεις, είναι γενικά ανέλεγκτη και εκφεύγει του ακυρωτικού ελέγχου του Δικαστηρίου τούτου. Όταν το θέμα είναι τεχνικό, δεν χωρεί επέμβαση, εφόσον η Διοίκηση κινήθηκε μέσα σε λογικά όρια (βλ. **Adrian Holdings Ltd v. Δημοκρατίας (1999) 3 A.A.Δ. 828, 835** και **SAVVAS C. NICOLAIDES LTD v. Δημοκρατίας, (2010) 3 A.A.Δ. 148**). Στην **Αν. Οικονομίδης κ.α. v. Α.Η.Κ., Α.Ε. 140/2013, ημερ. 8.5.2020**, με αναφορά και στην **Ολυμπία Περίδη v. Δημοκρατία κ.α. (2007) 3 A.A.Δ. 543**, επισημάνθηκε ότι δεν ελέγχονται από το ακυρωτικό Δικαστήριο θέματα τεχνικής φύσεως και ότι η δικαιοδοσία του Δικαστηρίου εξαντλείται στην εξέταση τυχόν πλάνης περί τα πράγματα, κακής χρήσης της διακριτικής ευχέρειας, αλλά και έλλειψης αιτιολογίας (βλ. **Δημοκρατία v. Παπαξενόπουλου κ.α., Α.Ε. 114/13 ημερ. 6.10.2016**). Παρόμοια λέχθηκαν και στην απόφαση της Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην **LELLA KENTONIS INVESTMENT CO LTD v. Δημοκρατίας, Α.Ε. 138/10 κ.α., ημερ. 21.12.2016**.

Σε πιο πρόσφατη απόφασή της, στην **FIRST ELEMENTS EUROCONSULTANTS LTD v. Δημοκρατίας, Α.Ε. 34/2012, ημερ. 15.12.2017**, η Ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου τόνισε τα εξής:

«Η ουσιαστική κρίση της διοίκησης σε τεχνικά θέματα και θέματα που απαιτούν ειδικές γνώσεις, γίνεται καταρχήν αποδεκτή, εκτός αν αποδειχθεί πλάνη περί τα πράγματα ή υπέρβαση των ακραίων ορίων της διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης ή έλλειψη αιτιολογίας, **Πορίσματα του Συμβουλίου Επικρατείας, 1929-1959, σ. 227:**

«Το Συμβούλιον της Επικρατείας, ελέγχον τη νομιμότητα πράξεως προσβαλλομένης δι' αιτήσεως ακυρώσεως, απέχει του ελέγχου της ουσιαστικής κρίσεως της Διοικήσεως. Μέγας είναι ο αριθμός των επί του θέματος τούτου σχετικών αποφάσεων του Συμβουλίου, δι' ων χαρακτηρίζεται ως ανέλεγκτος η υπό της διοικήσεως εκτίμησις των πραγματικών περιστατικών ή του αποδεικτικού υλικού ή της κρίσεως περί συνδρομής λόγω σκοπιμότητος ή της κρίσεως επί ζητημάτων τεχνικής φύσεως ή ειδικών γνώσεων. Ταύτα όμως, εφ' όσον δεν συντρέχη πλάνη περί τα πράγματα, κακή χρήσις διακριτικής εξουσίας ή δεν προκύπτει έλλειψις αιτιολογίας. Το Σ.Ε. ελέγχει, ούχ ήττον, εάν τα γενόμενα δεκτά πραγματικά περιστατικά υπήχθησαν ορθώς εις τον νομικόν κανόνα.».

Την αυτή πορεία ακολουθούν και οι αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου *Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου κ.α. ν. Δημοκρατίας (1990) 3 Α.Α.Δ. 1175*, *Θεοδουλίδης κ.α. ν. Αρχής Ηλεκτρισμού Κύπρου (1998) 3 Α.Α.Δ. 742*, *Peratica Trading Co Ltd ν. Δημοκρατίας (2002) 3 Α.Α.Δ. 445* όπως υιοθετούνται στην *Lella Kentonis Investment Co Ltd ν. Δημοκρατίας κ.α., Α.Ε. Αρ. 138/10 και 180/10, 21.12.2016*. Το Δικαστήριο περιορίζεται στην εξακρίβωση της συνδρομής των εν λόγω στοιχείων και μόνο όταν δεν

ικανοποιείται, παρεμβαίνει να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση.

Η αξιολόγηση του υλικού όμως, όχι μόνο δεν υποχρεώνει το διοικητικό Δικαστή να λάβει θέση επί των τεχνικών διχογνωμιών, αλλά, όπως σχολιάζεται στο σύγγραμμα της **καθηγήτριας Ευαγγελίας Κουτούπα-Ρεγκάκου, Αόριστες και Τεχνικές Έννοιες στο Δημόσιο Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1997, σ. 116**: «.δεν είναι και σε θέση να προβαίνει σε ιδίαν κρίση. Λόγω συνεπώς του προβαδίσματος της διοίκησης σε ειδικές τεχνικές γνώσεις, ο δικαστής θεωρεί τις τεχνικές κρίσεις καταρχήν αποδεκτές. Ο στόχος αυτού του δικαστικού αυτοπεριορισμού είναι να μην παρεμποδίζεται η διαδικασία έγκρισης τεχνικών εγκαταστάσεων αφενός και αφετέρου να μην καθίσταται ο διοικητικός δικαστής ιεραρχικός προϊστάμενος της εγκρίνουσας διοικητικής αρχής.»

Το κριτήριο για την επάρκεια και πληρότητα της έρευνας έγκειται στη συλλογή και διερεύνηση όλων των ουσιωδών στοιχείων, που παρέχουν και τη βάση για εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, αναλόγως συνυφασμένων με το αντικείμενο της διαφοράς, ανάγεται δε στη διακριτική ευχέρεια της διοίκησης (**Nicolaou v. Minister of Interior a.o. (1974) 3 C.L.R. 189, Δημοκρατία v. Κοινότητας Πυργών κ.ά. (1996) 3 Α.Α.Δ. 503, Επιτροπή Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας v. Ζάμπογλου (1997) 3 Α.Α.Δ. 270, Motorways Ltd v. Δημοκρατίας (1999) 3 Α.Α.Δ. 447, Χαράλαμπος Κύπρου Χωματένος v. Δημοκρατίας, Α.Ε. Αρ. 102/09, 14.3.2013 και Logicom Public Ltd v. Αναθεωρητικής Αρχής Προσφορών κ.α., Α.Ε. Αρ. 153/09, 14.1.2014).**

Η εξουσία του Δικαστηρίου περιορίζεται σε έλεγχο νομιμότητας της δικαστικής πράξης, ως εύλογα επιτρεπτής υπό τις περιστάσεις και δεν επεκτείνεται στην ουσιαστική κρίση του διοικητικού οργάνου, έστω και αν το ίδιο θα μπορούσε εύλογα να καταλήξει σε διαφορετικά συμπεράσματα (Georghiades v. Republic (1982) 3 C.L.R. 659, Α. Μιχαήλ κ.α. v. Δημοκρατίας (1989) 3 Α.Α.Δ. 3083, Νικολάου v. Δημοκρατίας (1990) 3 Α.Α.Δ. 34, Βασιλείου v. Δημοκρατίας (1999) 3 Α.Α.Δ. 517, Γεωργίου v. Δημοκρατίας (2001) 3 Α.Α.Δ. 696, C-440/13, Croce Amica One Italia Srl κατά Azienda Regionale Emergenza Urgenza (AREU), 11.12.2014, σκέψη 46 και Αναθεωρητική Αρχή Προσφορών v. Π. Κ. Ιωάννου κ.α., Α.Ε. Αρ. 81/11, 22.12.2016).».

Δε χωρεί αμφιβολία ότι και στην υπό εξέταση περίπτωση, η μεγάλη πλειοψηφία των ζητημάτων που έχουν εξεταστεί από την Επιτροπή, προκειμένου η τελευταία να διαμορφώσει την τελική, επίδικη, κρίση της, ως άλλωστε αβίαστα προκύπτει από το ίδιο το περιεχόμενο της προσβαλλόμενης απόφασης, είναι ζητήματα τεχνικής φύσεως που απαιτούν ειδικές και/ή τεχνικές γνώσεις και, εκ των πραγμάτων αλλά και ως εκ της θέσεως του, το Δικαστήριο δεν μπορεί να προβεί σε «ιδίαν κρίση»: η εξουσία του Δικαστηρίου περιορίζεται σε έλεγχο νομιμότητας της δικαστικής πράξης, ως εύλογα επιτρεπτής υπό τις περιστάσεις και δεν επεκτείνεται στην ουσιαστική κρίση του διοικητικού οργάνου, έστω και αν το ίδιο θα μπορούσε εύλογα να καταλήξει σε διαφορετικά συμπεράσματα.

Περαιτέρω, όσον αφορά στους ισχυρισμούς περί πλάνης, υπενθυμίζεται εξ' αρχής ότι, κατά πάγια νομολογία, μόνον εφόσον η πλάνη του αποφασίζοντος διοικητικού οργάνου κριθεί ότι είναι ουσιώδης συνίσταται λόγος ακύρωσης και η προσβαλλόμενη διοικητική πράξη καθίσταται παράνομη και υπόκειται σε ακύρωση. Θεωρείται δε ουσιώδης η διαπιστωθείσα πλάνη που έχει επηρεάσει την απόφαση του διοικητικού οργάνου (βλ. **Χαράλαμπος Νίκολας ν. Δημοκρατίας (2011) 3 Α.Α.Δ. 583**).

Εν προκειμένω, εντός αυτών των παραμέτρων και υπό το φως και των νομολογιακών κατευθυντήριων που προαναφέρθηκαν, κρίνω ότι δεν έχει στοιχειοθετηθεί επαρκώς οποιοσδήποτε ισχυρισμός της αιτήτριας, ούτε όσον αφορά στη μη διενέργεια της δέουσας έρευνας, αλλ' ούτε όσον αφορά σε πλάνη κατά τη λήψη της επίδικης απόφασης, με την οποία κρίθηκε η εκ μέρους της αιτήτριας παράβαση του άρθρου 6(1)(α) του Νόμου και του Άρθρου 102 ΣΛΕΕ.

Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο 6(1)(α)-

«Απαγορεύεται η καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης μιας ή περισσότερων επιχειρήσεων, που κατέχει ή κατέχουν δεσπόζουσα θέση στο σύνολο ή μέρος της εγχώριας αγοράς ενός

προϊόντος, ιδιαίτερα εάν η πράξη αυτή έχει ως αποτέλεσμα ή ενδεχόμενο αποτέλεσμα -

(α) τον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό αθέμιτων τιμών αγοράς ή πώλησης ή άλλων μη θεμιτών υπό τις περιστάσεις όρων συναλλαγής·».

Οι υπό της αιτήτριας επιμέρους προβαλλόμενοι ισχυρισμοί περί μη διενέργειας της δέουσας έρευνας και πλάνης της Επιτροπής αφορούν (α) στον ορισμό της σχετικής αγοράς, (β) στη διαπίστωση κατοχής δεσπύζουσας θέσης εκ μέρους της αιτήτριας και (γ) στην καταχρηστική εκμετάλλευση της εν λόγω θέσης, μέσω της επιβολής αθέμιτων όρων συναλλαγής στο διαγωνισμό για τις “on airport” συμβάσεις και στις συναφθείσες “off airport” συμβάσεις.

Έχω εξετάσει με ιδιαίτερη προσοχή την επίδικη απόφαση (παράρτημα 35 στην ένσταση) και δεν συμφωνώ με τις πιο πάνω αιτιάσεις.

Εν πρώτοις, ως προς τον ορισμό της «*σχετικής αγοράς προϊόντος*», παρατηρώ ότι η Επιτροπή, στις σελίδες 19-23 της προσβαλλόμενης απόφασής της, αφού πρώτα θέτει τις βασικές αρχές που, σύμφωνα και με νομολογία που παραθέτει, λαμβάνονται υπόψη για σκοπούς ορισμού της αγοράς, καταγράφει αναλυτικά και αιτιολογεί την κατάληξή της ότι εν προκειμένω η σχετική αγορά υπηρεσιών «*ορίζεται αφενός ως η αγορά διαχείρισης των αερολιμένων Λάρνακας και Πάφου και αφετέρου ως η*

παράπλευρη αγορά παροχής υπηρεσιών πρόσβασης και εγκατάστασης στα αεροδρόμια Λάρνακας και Πάφου σε εταιρείες ενοικιάσεως αυτοκινήτων.» (βλ. σελ. 23). Επιπρόσθετα, σύμφωνα πάντα με την επίδικη απόφαση, υπήρξε από την Επιτροπή και ορισμός της σχετικής γεωγραφικής αγοράς: όπως αναφέρεται στη σελίδα 24 της απόφασης, «ως γεωγραφικές αγορές ορίζονται οι χώροι των αερολιμένων Λάρνακας και Πάφου ξεχωριστά». Συνεπώς, υπήρξε σαφής ορισμός της σχετικής αγοράς, μέσα από την απόφαση της Επιτροπής, η οποία αιτιολογεί την κατάληξή της, καταγράφοντας και τη θέση της σε σχετικούς ισχυρισμούς που είχε θέσει η αιτήτρια κατά την ενώπιον της Επιτροπής διαδικασία (βλ. σελ. 24 και 25).

Ισχυρίζεται, περαιτέρω, η πλευρά της αιτήτριας ότι δεν προσδιορίζεται το περιεχόμενο της «πρόσβασης» και της «εγκατάστασης». Ωστόσο, όπως ορθώς παρατηρεί και η συνήγορος της καθ' ης η αίτηση, ο εν λόγω ισχυρισμός αντικρούεται από το περιεχόμενο της ίδιας της προσβαλλόμενης απόφασης, όπου καταγράφεται τι περιλαμβάνει η αγορά της παροχής υπηρεσιών πρόσβασης και εγκατάστασης. Ως αυτολεξεί αναφέρεται (βλ. σελ. 21)-

«Το περιεχόμενο της πρόσβασης και εγκατάστασης βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τα δικαιώματα που παρέχει η Hermes κατά την εκχώρηση των αδειών On airport και off airport. Ειδικότερα και με

βάση τα στοιχεία που προσκόμισε η Hermes, η σύμβαση on-airport παρέχει το βασικό δικαίωμα εγκατάστασης και δραστηριοποίησης των εταιρειών ενοικίασης οχημάτων στα αεροδρόμια, παρέχοντας διευκολύνσεις χρήσης γραφειακών χώρων εκεί όπου καταφθάνουν οι ταξιδιώτες, δηλαδή στο χώρο υποδοχής καθώς και καθορισμένων χώρων στάθμευσης αποκλειστικής χρήσης για την κάθε εταιρεία σε ειδικό χώρο ειδικά διαμορφωμένο έναντι και πολύ πλησίον της εισόδου του τερματικού. Η σύμβαση off-airport δεν παρέχει δικαίωμα χρήσης των ειδικών γραφειακών χώρων για την προώθηση και διεξαγωγή των εργασιών στο χώρο υποδοχής/παραλαβής του τερματικού και αποκλειστικών χώρων στάθμευσης, που είναι τα βασικά δικαιώματα που παραχωρούνται με την on-airport σύμβαση. Με την off-airport άδεια, ο αδειούχος δύναται να διακινεί μέσω shuttle τους πελάτες του από τους χώρους του τερματικού προς τις εγκαταστάσεις του που βρίσκονται εκτός των ορίων του τερματικού, όπου βρίσκονται τα ενοικιαζόμενα οχήματα και αντίστροφα. Με την off airport άδεια απαγορεύεται στους αδειούχους να παραλαμβάνουν πελάτες κατά την άφιξη τους στα αεροδρόμια παρά μόνο επιτρέπεται η άφιξη ενός υπάλληλου των off-airport εταιρειών στο χώρο αφίξεων για να παραλάβει τους πελάτες που είχαν ήδη κάνει προκράτηση μέσω διαδικτύου.».

Επιπρόσθετα, σχετική είναι και η αναφορά που υπάρχει στη σελίδα 26 της προσβαλλόμενης απόφασης, όπου επαναλαμβάνεται συνοπτικά ότι το περιεχόμενο της πρόσβασης και εγκατάστασης «βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τα δικαιώματα που παρέχει η Hermes κατά την εκχώρηση των αδειών on airport και off airport». Συνεπώς, υπάρχει στην επίδικη

απόφαση επαρκής προσδιορισμός του περιεχομένου της πρόσβασης και εγκατάστασης.

Περαιτέρω, ως προς το κατά πόσον οι “on airport” και “off airport” συμβάσεις αποτελούν διακριτές αγορές ή αν αυτές φαίνεται να εμπίπτουν, σύμφωνα με την επίδικη απόφαση, στην ίδια σχετική αγορά, ως ο ισχυρισμός της πλευράς της αιτήτριας, σχετικά είναι τα όσα αναφέρονται στη σελίδα 25 της επίδικης απόφασης, όπου η Επιτροπή ανέφερε και τα ακόλουθα:

«Τονίζεται ότι το αντικείμενο της καταγγελίας εστιάζεται στους όρους αφενός της προκήρυξης των δύο διαγωνισμών για τους on airport operators από πλευράς της Hermes ως διαχειρίστριας των αερολιμένων Λάρνακας και Πάφου και αφετέρου των δύο off airport συμβάσεων μεταξύ της Hermes και της καταγγέλλουσας και αφορούν την πρόσβαση και εγκατάσταση των εταιρειών ενοικίασης αυτοκινήτων στα αεροδρόμια Λάρνακας και Πάφου. Συνεπώς, εκ του αντικειμένου της καταγγελίας συνάγεται ότι οι κρίσιμες αγορές εν προκειμένω είναι η αγορά διαχείρισης των αερολιμένων Λάρνακας και Πάφου και αφετέρου η αγορά παροχής υπηρεσιών πρόσβασης και εγκατάστασης στα αεροδρόμια Λάρνακας και Πάφου σε εταιρείες ενοικίασεως αυτοκινήτων. Οι καταγγελλόμενες συμπεριφορές αφορούν την πρόσβαση και εγκατάσταση των εταιρειών ενοικιάσεων αυτοκινήτων στις γεωγραφικές περιοχές των αεροδρομίων Λάρνακας και Πάφου στις οποίες δραστηριοποιείται ως διαχειρίστρια η Hermes.»

Προκύπτει από τα πιο πάνω ότι, πράγματι, ο τρόπος με τον οποίο ρυθμίζεται από την αιτήτρια η πρόσβαση και η εγκατάσταση στους αερολιμένες, ήτοι είτε μέσω “on airport” ή “off airport” συμβάσεων, δεν φαίνεται να έχει ουσιώδη σημασία και/ή να επιδρά στη διαμόρφωση του περιεχομένου της σχετικής αγοράς, η οποία, ως έχει προαναφερθεί, ορίστηκε ως η αγορά πρόσβασης και εγκατάστασης των εταιρειών ενοικίασης αυτοκινήτων στα αεροδρόμια Λάρνακας και Πάφου. Θα συμφωνήσω δε επ’ αυτού με την εισήγηση της πλευράς της καθ’ ης η αίτηση ότι, δεδομένου ότι η πρόσβαση και εγκατάσταση και στις δύο περιπτώσεις καθορίζεται αποκλειστικά από την αιτήτρια, ακόμη και διακριτά να ορίζονταν οι εν λόγω αγορές, η αιτήτρια και πάλι θα είχε δεσπύζουσα θέση.

Τέλος, παρατηρώ ότι ο ισχυρισμός της αιτήτριας ότι η σχετική αγορά είναι εν προκειμένω αυτή των ενοικιάσεων αυτοκινήτων σε ολόκληρη την Κύπρο, απαντάται στη σελίδα 25 της προσβαλλόμενης απόφασης, όπου αναφέρονται τα εξής:

«Η Επιτροπή συνεκτιμώντας τις ως άνω θέσεις της Hermes, καταλήγει ότι δεν δύναται να αποδεχτεί τη θέση της Hermes ότι η σχετική αγορά αφορά τις ενοικιάσεις αυτοκινήτων σε όλη την Κύπρο. Αυτό έρχεται σε αντίθεση τόσο με τα συμπεράσματα της Επιτροπής σε σχέση με την σχετική αγορά υπηρεσιών όσο και με τα συμπεράσματα της σε σχέση με την γεωγραφική αγορά. Τονίζεται ότι το αντικείμενο

της καταγγελίας εστιάζεται στους όρους αφενός της προκήρυξης των δύο διαγωνισμών για τους on airport operators από πλευράς της Hermes ως διαχειρίστριας των αερολιμένων Λάρνακας και Πάφου και αφετέρου των δύο off airport συμβάσεων μεταξύ της Hermes και της καταγγέλλουσας και αφορούν την πρόσβαση και εγκατάσταση των εταιρειών ενοικίασης αυτοκινήτων στα αεροδρόμια Λάρνακας και Πάφου. Συνεπώς, εκ του αντικειμένου της καταγγελίας συνάγεται ότι οι κρίσιμες αγορές εν προκειμένω είναι η αγορά διαχείρισης των αερολιμένων Λάρνακας και Πάφου και αφετέρου η αγορά παροχής υπηρεσιών πρόσβασης και εγκατάστασης στα αεροδρόμια Λάρνακας και Πάφου σε εταιρείες ενοικιάσεως αυτοκινήτων. Οι καταγγελλόμενες συμπεριφορές αφορούν την πρόσβαση και εγκατάσταση των εταιρειών ενοικιάσεων αυτοκινήτων στις γεωγραφικές περιοχές των αεροδρομίων Λάρνακας και Πάφου στις οποίες δραστηριοποιείται ως διαχειρίστρια η Hermes. Ως εκ τούτου, η αγορά ενοικιάσεως αυτοκινήτων δεν είναι κρίσιμη για τους σκοπούς εξέτασης των ισχυριζόμενων παραβάσεων της καταγγελίας.».

Ενόψει των πιο πάνω, κρίνω ότι όλες οι παράμετροι που αφορούν στο υπό συζήτηση ζήτημα του ορισμού της σχετικής αγοράς εξετάστηκαν δεόντως από την Επιτροπή και ούτε διαπιστώνεται να έχει επιφλοχωρήσει οποιαδήποτε πλάνη.

Προχωρώ τώρα στην εξέταση της διαπίστωσης της Επιτροπής περί κατοχής δεσπόζουσας θέσης εκ μέρους της αιτήτριας, την οποία η πλευρά της αιτήτριας αμφισβητεί κατ' επίκληση των αρχών που διέπουν την παροχή βασικών διευκολύνσεων «και γενικά τον καθορισμό της

δεσπόζουσας θέσης». Στον πυρήνα της επιχειρηματολογίας της πλευράς της αιτήτριας βρίσκεται ο ισχυρισμός ότι ελλείπει το στοιχείο που θα καθιστούσε τις εν λόγω διευκολύνσεις αναγκαίες και/ή απαραίτητες για σκοπούς διεξαγωγής των εργασιών της καταγγέλλουσας. Με αναφορά δε σε σχετική νομολογία, η κα Χρίστου τονίζει ότι για να θεωρείται μια διευκόλυνση ως «βασική διευκόλυνση» (“essential facility”), θα πρέπει αυτή να είναι επιτακτική και/ή απαραίτητη (“indispensable”) για την άσκηση των εργασιών της επιχείρησης που επιζητεί την πρόσβαση στη σχετική διευκόλυνση. Πρέπει, επίσης, να αποδεικνύεται ότι δεν υπάρχει στην αγορά πραγματικό ή δυνητικό υποκατάστατο για τους ανταγωνιστές. Αντίθετα, ως υποβάλλει η συνήγορος της αιτήτριας, στην παρούσα υπόθεση υπάρχει πληθώρα υποκατάστατων μεθόδων, τις οποίες η καταγγέλλουσα μπορεί και στην πράξη να χρησιμοποιεί για την άσκηση των εργασιών της.

Εξετάζοντας το κείμενο της επίδικης απόφασης (βλ. σελ. 31-33, όπου γίνεται αναφορά στα σχετικά κριτήρια για τη διαπίστωση δεσπόζουσας θέσης και παραπομπή σε σχετική νομολογία των Δικαστηρίων της ΕΕ), προκύπτει, εν πρώτοις, ότι, στα πλαίσια της εξέτασης κατοχής δεσπόζουσας θέσης από την αιτήτρια, δεν εξετάστηκε το θέμα της ύπαρξης ή μη βασικής διευκόλυνσης. Η διαπίστωση της Επιτροπής

περί δεσπόζουσας θέσης, δεν φαίνεται να στηρίχθηκε στην έννοια της βασικής διευκόλυνσης, αλλά στο υπό της αιτήτριας νόμιμο μονοπώλιο εκμετάλλευσης/διαχείρισης των αερολιμένων Λάρνακας και Πάφου και στο αποκλειστικό δικαίωμά της, μεταξύ άλλων, να παρέχει υπηρεσίες σχετικά με την πρόσβαση και εγκατάσταση των εταιρειών ενοικίασης αυτοκινήτων που λειτουργούν στους χώρους των αεροδρομίων. Αυτή δε η κατάληξη της Επιτροπής φαίνεται να συνάδει και με την έννοια της δεσπόζουσας θέσης, ως αυτή καθορίζεται στο άρθρο 2 του Νόμου: *««δεσπόζουσα θέση», αναφορικά με επιχείρηση, περιλαμβάνει τη θέση οικονομικής δύναμης που απολαμβάνει η επιχείρηση, που την καθιστά ικανή να παρακωλύει τη διατήρηση αποτελεσματικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά και της επιτρέπει να ενεργεί σε αισθητό βαθμό ανεξάρτητα από τους ανταγωνιστές και τους πελάτες της και σε τελική ανάλυση ανεξάρτητα από τους καταναλωτές·».*

Προκύπτει λοιπόν από το υπό αναφορά μέρος της επίδικης απόφασης ότι η Επιτροπή στοιχειοθέτησε την κατάληξή της περί κατοχής δεσπόζουσας θέσης εκ μέρους της αιτήτριας στο ότι η τελευταία κατέχει το μονοπώλιο και/ή έχει το αποκλειστικό δικαίωμα διαχείρισης των αερολιμένων Λάρνακας και Πάφου, στη βάση σχετικής σύμβασης με το κράτος. Η δε κατάληξη αυτή της καθ' ης η αίτηση κρίνεται ορθή και, εν πάση περιπτώσει, εύλογα επιτρεπτή, δεδομένης και της σχετικής

νομολογίας επί του θέματος: σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), επιχείρηση που απολαύει μονοπωλίου από τον νόμο επί σημαντικού τμήματος της κοινής αγοράς μπορεί να θεωρηθεί ότι κατέχει δεσπόζουσα θέση κατά την έννοια του άρθρου 86 της Συνθήκης (102 ΣΛΕΕ) (βλ. **C-82/01 P, Aéroports de Paris v Επιτροπής**, αλλά και τις αποφάσεις της **23^{ης} Απριλίου 1991, C-41/90, Høfner και Elser, Συλλογή 1991, σ. I-1979, σκέψη 28· της 18ης Ιουνίου 1991, C-260/89, EPT, Συλλογή 1991, σ. I-2925, σκέψη 31· *Merci convenzionali porto di Genova*, σκέψη 14, και *Raso κ.λπ.*, σκέψη 25, *Case C-266/96 Corsica Ferries France v Gruppo Antichi Ormeggiatori di Porto di Genova*).**

Ενόψει των πιο πάνω, δεν εντοπίζεται ούτε κενό έρευνας αλλ' ούτε να έχει εμφιλοχωρήσει οποιαδήποτε πλάνη στις διαπιστώσεις της Επιτροπής και οι περί του αντιθέτου ισχυρισμοί της αιτήτριας κρίνονται αβάσιμοι.

Προχωρώ τώρα στην εξέταση του ισχυρισμού περί πλάνης της Επιτροπής ως προς το συμπέρασμά της περί επιβολής αθέμιτων όρων στις “on airport” συμβάσεις εκ μέρους της αιτήτριας. Επ’ αυτού, η πλευρά της αιτήτριας ισχυρίζεται ότι η κατάληξη της Επιτροπής είναι αποτέλεσμα πλάνης, καθότι η εξαγωγή του ως άνω συμπεράσματος,

στη βάση σύγκρισης μεταξύ των στοιχείων του πρώτου και του δεύτερου διαγωνισμού, είναι απρόσφορη. Συναφώς, εκτίθενται στην αγόρευση της συνηγόρου της αιτήτριας στοιχεία που τεκμηριώνουν, κατά την άποψη της, τη διαφοροποίηση μεταξύ των δύο διαγωνισμών, η δε σύγκριση θα έπρεπε να είχε γίνει με τις πρακτικές που ακολουθούνται σε άλλα αεροδρόμια.

Υπενθυμίζεται ότι η Επιτροπή έκρινε ότι η αιτήτρια καταχράται τη δεσπίζουσα θέση της επιβάλλοντας αθέμιτους όρους συναλλαγής κατά την προκήρυξη του τελευταίου διαγωνισμού για σύναψη “on airport” συμβάσεων, που αφορούν (α) στο ποσό της ελάχιστης ετήσιας εγγύησης και, συνακόλουθα, (β) στο ελάχιστο συνολικό ενοίκιο και (γ) στον μειωμένο αριθμό αδειών εγκατάστασης των εταιρειών ενοικίασης αυτοκινήτων (όροι 2.1. και 6.2.). Επίσης η Επιτροπή έκρινε ότι η αύξηση της ελάχιστης ετήσιας εγγύησης δεν δικαιολογείται, αφού (δ) αντιβαίνει την αρχή της αναλογικότητας.

Στη σελίδα 35 της επίδικης απόφασης, στην οποία με παρέπεμψε η συνήγορος της καθ’ ης η αίτηση, πράγματι αναφέρεται ρητά ότι «*Η Επιτροπή κατά την εξέταση της κατ’ ισχυρισμό καταγγελλόμενης συμπεριφοράς προβαίνει, μεταξύ άλλων, σε συγκρίσεις με τον προηγούμενο διαγωνισμό που προκηρύχθηκε για τις on airport*

συμβάσεις για τα έτη 2008-2011 και με την προηγούμενη σύμβαση για τις *off airport* συμβάσεις για τα έτη 2012-2013.» . Συνεπώς, είναι ορθή η θέση της κας Καλλή ότι η σύγκριση με τον προηγούμενο διαγωνισμό υπήρξε μόνον ένα μέσο που αξιολογήθηκε για σκοπούς διερεύνησης της παράβασης, με αποτέλεσμα να καθίσταται αβάσιμος ο ισχυρισμός της πλευράς της αιτήτριας ότι η διαπίστωση παράβασης έγινε επί τη βάση και μόνο της σύγκρισης με τον προηγούμενο διαγωνισμό. Αντίθετα, προκύπτει από την επίδικη απόφαση ότι η καθ' ης η αίτηση προέβη επίσης σε υπολογισμούς τελών ανά αυτοκίνητο (ως ο Πίνακας 4 στη σελίδα 50), σε μέσο όρο ετήσιων πληρωθέντων ενοικίων (ως ο Πίνακας 5 στην ίδια σελίδα) και αξιολόγησε τα στοιχεία που της απέστειλε η αιτήτρια και περιέχονται στον Πίνακα 6 (σελίδα 51 της επίδικης απόφασης, με τίτλο "*On-airport compound annual growth rate (CAGR) 2011-2016*"), καθώς και τα στοιχεία που περιέχονται στον Πίνακα 8 (σελίδα 63 της επίδικης απόφασης, με τίτλο "*Off-airport compound annual growth rate (CAGR) 2012-2016*"). Προκύπτει, περαιτέρω, ότι έγινε και αξιολόγηση των γραφημάτων 1 και 2 (σελ. 53 της προσβαλλόμενης απόφασης).

Η συνήγορος της αιτήτριας παραπέμπει επίσης στη σελίδα 72 της επίδικης απόφασης (βλ. σελ. 31 της αγόρευσής της), ωστόσο, τα όσα εκεί αναφέρονται δεν φαίνεται να σχετίζονται με το υπό εξέταση ζήτημα,

για το οποίο διαπιστώθηκε παράβαση, αλλά αφορούν σε άλλες κατ' ισχυρισμόν παραβάσεις, σύμφωνα με τα όσα προέβαλε η καταγγέλλουσα, ανεπιτυχώς, εφόσον, σύμφωνα και με τα όσα καταγράφονται στις σελίδες 71-90 της απόφασης, οι σχετικοί ισχυρισμοί κρίθηκε ότι δεν ευσταθούσαν. Η δε σύγκριση, στην οποία γίνεται αναφορά στο απόσπασμα που παραθέτει η πλευρά της αιτήτριας, αφορά στην αξιολόγηση της ύπαρξης αθέμιτων τιμών, ως ο ισχυρισμός της καταγγέλλουσας, ο οποίος όμως κρίθηκε ότι δεν στοιχειοθετείται: στην υπό κρίση περίπτωση, η παράβαση που στοιχειοθετήθηκε αφορά στην επιβολή αθέμιτων όρων συναλλαγής, η οποία συνιστά διακριτή παράβαση από την επιβολή αθέμιτων τιμών. Ειδικότερα το άρθρο 6 του Νόμου και το αντίστοιχο άρθρο 102 ΣΛΕΕ απαγορεύουν την καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης που συνίσταται ιδίως: *«α) στην άμεση ή έμμεση επιβολή μη δικαίων τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής».*

Περαιτέρω, όσον αφορά στη θέση της αιτήτριας ότι ο υπό εξέταση διαγωνισμός για τη σύναψη “on airport” συμβάσεων διαφοροποιείται από τον προηγούμενο, επισημαίνω τα εξής:

Όπως καταγράφεται στη σελίδα 35 της επίδικης απόφασης, σε σχέση με τον ισχυρισμό της πλευράς της αιτήτριας ότι στον πρώτο διαγωνισμό

ο καθορισμός των συναφών όρων έγινε στα πλαίσια της μεταβατικής περιόδου από τα παλιά στα νέα τερματικά, η Επιτροπή εξέτασε *«κατά πόσον οι όροι που περιλαμβάνονται τόσο στην προκήρυξη του τελευταίου διαγωνισμού για τις on airport συμβάσεις για τα έτη 2012-2017 όσο και στην υφιστάμενη off airport σύμβαση για τα έτη 2013-2017 που έχει συνάψει η Hertz με την καταγγελλόμενη εταιρεία Hermes αποτελούν συνδυαστικά και/ή μεμονωμένα ιδωμένοι καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης της Hermes.»*. Ταυτόχρονα η Επιτροπή φαίνεται να εξέτασε και τα ζητήματα που έθεσε η αιτήτρια ως προς το χρόνο λειτουργίας των προηγούμενων συμβάσεων, αλλά και τα διαφοροποιημένα κόστη, λόγω ακριβώς της λειτουργίας των νέων τερματικών. Σχετικά είναι τα όσα καταγράφονται στη σελίδα 47 της προσβαλλόμενης απόφασης, από τα οποία προκύπτει, μεταξύ άλλων, ότι η Επιτροπή έλαβε υπόψη της ότι ο πρώτος διαγωνισμός έγινε σε μια μεταβατική περίοδο, καθώς και το γεγονός ότι η λειτουργία του νέου αεροδρομίου έγινε κατά το έτος 2009, ήτοι στα μέσα της ισχύος του πρώτου διαγωνισμού και όχι προς το τέλος της περιόδου, γεγονός που δεικνύει ότι λήφθηκε υπόψη το ενδεχόμενο η χρονική περίοδος να κάλυπτε και τη λειτουργία του νέου αεροδρομίου:

«Όσον αφορά την αύξηση της ελάχιστης ετήσιας εγγύησης, η καταγγελλόμενη εταιρεία προβάλλει το επιχείρημα ότι αυτή ήταν επιβεβλημένη λόγω του υψηλού κόστους ανέγερσης του νέου

αερολιμένα Λάρνακας. Το επιχείρημα της όμως αυτό δεν ευσταθεί για δύο σημαντικούς λόγους. Πρώτον, το εν λόγω αεροδρόμιο λειτούργησε από το 2009, όταν δηλαδή ήταν σε ισχύ ο προηγούμενος ακόμα διαγωνισμός (διήρκησε μέχρι το 2012), κατά τον οποίο προφανώς λήφθηκαν υπόψη τα μεγάλα έξοδα για την ανέγερση του αεροδρομίου. Δεύτερον, αφ' ης στιγμής η καταγγελλόμενη εταιρεία αναγκάζεται να αυξάνει την ελάχιστη ετήσια εγγύηση, λόγω των τεράστιων της εξόδων, είναι παράλογο να μειώνει τις εταιρείες εντός του αεροδρομίου. Το εύλογα αναμενόμενο και λογικό θα ήταν να επιδιώκει την δραστηριοποίηση όσο το δυνατό μεγαλύτερου αριθμού εταιρειών εντός του αεροδρομίου. Τρίτον, σε καμία περίπτωση η Hermes δεν στοιχειοθέτησε ότι το ύψος της αύξησης ήταν το απολύτως αναγκαίο.».

Επιπρόσθετα, εις αντίκρουση του ισχυρισμού ότι ο μέσος όρος ετήσιας αύξησης του ελάχιστου ποσού για την τετραετή περίοδο είναι της τάξης του 5,60, η πλευρά της καθ' ης η αίτηση παραπέμπει στην αναλυτική οικονομική ανάλυση που περιέχεται στην προσβαλλόμενη απόφαση (σελίδες 51-55), όπου επεξηγείται ο τρόπος, με τον οποίο η Επιτροπή στοιχειοθετεί τη θέση της. Ειδικότερα, στη σελίδα 52 της απόφασης αναφέρονται τα εξής:

«Όπως φαίνεται στον Πίνακα 6, τα ποσά για 2012 – 2016 αυξάνονται από €167,500 σε €196,091 δηλαδή σύνθετη ετήσια αύξηση 3,2% (δηλαδή αύξηση 3,2% ανά έτος για 5 συνεχή έτη – όπως ο ανατοκισμός) ενώ η σύνθετη αύξηση από 2011-2016 από €149,500 σε €196,091 ανέρχεται σε 4,63% και έτσι δεν παρουσιάζεται η

πραγματική αύξηση από το 2011 με €149.500 στο 2012 με 167.500 η οποία ανέρχεται σε 12.04%, ως το πραγματικό ποσό αύξησης σε αυτούς τους υπολογισμούς.

Στα παρακάτω γραφήματα φαίνεται η αύξηση του 12,04% μεταξύ των ετών 2011-2012 και επίσης το τι προβλέπει η σύνθετη ετήσια ποσοστιαία αύξηση. Όπως αναφέρεται και πιο πάνω, η αύξηση του 12,04% «αποκρύβεται» με τη χρήση του CAGR που υπολογίστηκε σε ποσοστό 4,63% (κάτι το οποίο διαφαίνεται στη ανοιχτόχρωμη μπάρα του δεύτερου γραφήματος).».

Με βάση τα πιο πάνω, κρίνω ότι η Επιτροπή αιτιολόγησε επαρκώς τη θέση της ως προς τον υπολογισμό και/ή τον καθορισμό του ποσοστού της αύξησης, καταγράφοντας αναλυτικά τις σχετικές προσφερόμενες μεθόδους, αλλά και γιατί επέλεξε τη συγκεκριμένη μέθοδο. Ταυτόχρονα, καταγράφονται και οι λόγοι που η Επιτροπή απέρριψε τους υπολογισμούς και/ή την μεθοδολογία της αιτήτριας.

Παράλληλα, στην επίδικη απόφασή της (βλ. σελ. 43), η Επιτροπή εξηγεί και για ποιο λόγο δεν έκανε αποδεκτή την εισήγηση της αιτήτριας ότι θα έπρεπε να είχε πραγματοποιηθεί σύγκριση με αεροδρόμια άλλων χωρών της ΕΕ, αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι «στην υπόλοιπη Ευρώπη επικρατούν ανομοιογενείς συνθήκες ανταγωνισμού και διαφορετικές συνθήκες αγοράς», αιτιολογώντας στη συνέχεια την κατάληξή της αυτή.

Πέραν των πιο πάνω, η πλευρά της αιτήτριας παραθέτει στη γραπτή της αγόρευση (βλ. σελ. 32 και 33) σειρά από «κρίσιμα» και/ή «ουσιώδη», όπως τα χαρακτηρίζει, στοιχεία, για τα οποία, κατά τον σχετικό ισχυρισμό, δεν έγινε επαρκής διερεύνηση. Ειδικότερα, προβάλλεται ότι-

(α) Η προκήρυξη του πρώτου διαγωνισμού *«έγινε εκ των πραγμάτων σε μια αναμφισβήτητα μεταβατική περίοδο με απροσδιόριστους παράγοντες ως προς την εξέλιξη της περιόδου χρήσης των παλαιών και έναρξης χρήσης των νέων τερματικών των αεροδρομίων και της λειτουργίας των νέων τερματικών»*. Επ' αυτού, σχετικά είναι τα όσα αναφέρονται στις σελίδες 35 και 47 της επίδικης απόφασης, στις οποίες με παρέπεμψε η συνήγορος της καθ' ης η αίτηση, από τις οποίες προκύπτει ότι, πράγματι, το θέμα της μεταβατικής περιόδου λήφθηκε υπόψη και αξιολογήθηκε στο πλαίσιο διαμόρφωσης της τελικής κρίσης της Επιτροπής.

(β) Η απόλυτη προσέγγιση από μέρους της καθ' ης η αίτηση με υιοθέτηση των όρων του πρώτου διαγωνισμού *«ως το απόλυτο μέτρο κρίσης του θεμιτού»*, είναι λανθασμένη. Έχει ήδη λεχθεί επ' αυτού πιο πάνω ότι από την προσβαλλόμενη απόφαση (βλ. σελ. 35), προκύπτει πως ο προηγούμενος διαγωνισμός δεν ήταν το απόλυτο μέτρο

σύγκρισης, αλλά έγινε αξιολόγηση και άλλων δεδομένων, όμως ταυτόχρονα έγινε και σύγκριση με αυτόν, για σκοπούς διερεύνησης της παράβασης.

(γ) Έγινε αποκλεισμός της σύγκρισης με οποιαδήποτε άλλα αεροδρόμια και μάλιστα της ΕΕ, στη βάση γενικού και αόριστου συμπεράσματος ότι κάθε αεροδρόμιο λειτουργεί με τις δικές του ιδιαίτερες συνθήκες, χωρίς ωστόσο να είναι γνωστό ποιες είναι αυτές οι ιδιέστερες συνθήκες στη βάση των οποίων συνάγεται μια τέτοια κρίση. Ως έχω προαναφέρει, η Επιτροπή εξέθεσε στην απόφασή της (βλ. σελ. 43) τους λόγους, για τους οποίους δεν έγινε σύγκριση με άλλα αεροδρόμια της ΕΕ.

(δ) Θεωρήθηκε ότι καμιά βελτίωση στις διευκολύνσεις δεν δινόταν στις εταιρείες “on airport”. Όμως, στην πραγματικότητα, ετύγχαναν αυξημένων διευκολύνσεων όχι μόνο με τη χρήση σημαντικού μεγαλύτερου γραφειακού χώρου, γραφειακών διευκολύνσεων και εξυπηρέτησης πελατών, αλλά και σχεδόν διπλάσιων χώρων στάθμευσης.

Προκύπτει από την επίδικη απόφαση (βλ. σελ. 42) ότι και το ζήτημα αυτό εξετάστηκε στη βάση των ισχυρισμών της αιτήτριας, αλλά και των απαντήσεων που λήφθηκαν από τους φορείς της αγοράς που

ερωτήθηκαν σχετικά κατά την προκαταρκτική έρευνα. Επ' αυτού, ως αναφέρεται χαρακτηριστικά στην προσβαλλόμενη απόφαση-

«Αντίθετα με όσα ισχυρίζεται η καταγγελλόμενη, οι εταιρείες ενοικιάσεως αυτοκινήτων στις απαντήσεις τους σε ερωτηματολόγια της Υπηρεσίας, ισχυρίζονται ξεκάθαρα ότι οι υπηρεσίες που προσέφερε η Hermes δεν ήταν αναβαθμισμένες αφού στις προσφορές οι επιτυχήσες εταιρείες κατέβαλαν όλα τα έξοδα για τη δημιουργία των γραφείων τους. Το μόνο που προσέφερε η Hermes ήταν μεγαλύτερους χώρους που για τις εταιρείες ενοικιάσεων αυτοκινήτων δεν αποφέρουν κανένα όφελος.»

(ε) Η αύξηση του ελάχιστου ποσού δεν ήταν μεγάλη και οδηγούσε στη διατήρηση ουσιαστικά του ύψους του εισοδήματος που είχε η αιτήτρια στο προηγούμενο έτος, στη βάση του πρώτου διαγωνισμού.

Εξετάζοντας την επίδικη απόφαση (βλ. σελ. 51-55), θεωρώ ότι και αυτό το ζήτημα εξετάστηκε δεόντως από την Επιτροπή και προκύπτουν απο το συγκεκριμένο μέρος της απόφασης οι λόγοι, για τους οποίους απορρίφθηκε ο ισχυρισμός της αιτήτριας ότι η αύξηση του ελάχιστου ποσού δεν ήταν μεγάλη.

(στ) Μια αύξηση στο ελάχιστο ποσό είναι, με την πάροδο του χρόνου, εύλογη και αναμενόμενη στη συνήθη πορεία των πραγμάτων, μεταξύ

άλλων και λόγω της αύξησης των κόστων της αιτήτριας και της ανάγκης διασφάλισης εσόδων προς διατήρηση της βιωσιμότητάς της και με δεδομένο ότι το ποσό δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει το χαρακτήρα της υπερβολικής τιμολόγησης.

Θεωρώ ότι και αυτό το ζήτημα εξετάστηκε δεόντως από την Επιτροπή και σχετικές είναι οι σελίδες 35 και 47 της προσβαλλόμενης απόφασης.

(ζ) Ο καθορισμός τεσσάρων αδειών δεν είναι αφ' εαυτού χαμηλός και είναι άριστα και πλεονεκτικά συγκρίσιμος με το τι κρατεί σε όλα, έστω και στα πλείστα, αεροδρόμια της ΕΕ.

Επ' αυτού, παρατηρώ ότι στη σελίδα 43 της προσβαλλόμενης απόφασης καταγράφονται τα εξής:

«Η Hermes σε σχετική απάντησή της σε ερωτηματολόγιο της Υπηρεσίας, όσον αφορά τη μείωση των, εντός των αεροδρομίων, δραστηριοποιούμενων εταιρειών, ισχυρίζεται επίσης τα εξής: “Ο καθορισμός μέχρι τέσσερις άδειες για οη αίρορτ διευκολύνσεις έγινε στη βάση του ότι είναι εύλογος και πρακτικά εφικτός αριθμός για χορήγηση τέτοιων αδειών, προκειμένου να προσφέρονται αναβαθμισμένες υπηρεσίες στα νέα τερματικά των αεροδρομίων, στα πλαίσια των υποχρεώσεων και δικαιωμάτων της Hermes με βάση τη Σύμβαση Προσχώρησης». Επίσης, στις θέσεις της ημερομηνίας 24/10/2014 επί της Έκθεσης Αιτιάσεων, ισχυρίστηκε περαιτέρω ότι «ο

καθορισμός τεσσάρων αδειών δεν είναι αφ' εαυτού χαμηλός και είναι άριστα και πλεονεκτικά συγκρίσιμος με το τι κρατεί σε όλα έστω και στα πλείστα αεροδρόμια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.”

Η Επιτροπή κρίνει σκόπιμο να αναφέρει ότι καμία περαιτέρω εξήγηση δεν δόθηκε που να δικαιολογεί τον λόγο για τον οποίο η παρουσία τεσσάρων εταιρειών είναι πιο εύλογη και πρακτικά πιο εφικτή για τη χορήγηση τέτοιων αδειών, δεδομένου ότι, μέχρι το 2011 λειτουργούσαν, χωρίς προβλήματα, επτά (7) εταιρείες ενοικιάσεως αυτοκινήτων. Εξάλλου, σκοπός της δημιουργίας ενός νέου αεροδρομίου είναι, μεταξύ άλλων, η επέκταση των εγκαταστάσεων και η παροχή περισσότερων υπηρεσιών. Τουναντίον τα έξοδα τα επωμίστηκαν οι ίδιες οι εταιρείες ενοικιάσεων αυτοκινήτων. Επίσης η εισήγηση της Hermes ότι θα έπρεπε να πραγματοποιηθεί σύγκριση με άλλα αεροδρόμια του εξωτερικού δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή από την Επιτροπή δεδομένου ότι στην υπόλοιπη Ευρώπη επικρατούν ανομοιογενείς συνθήκες ανταγωνισμού και διαφορετικές συνθήκες αγοράς.».

Επιπρόσθετα, σχετικά είναι και τα όσα αναφέρονται στη σελίδα 44 της προσβαλλόμενης απόφασης, στην οποία παραπέμπει η πλευρά της καθ' ης η αίτηση, και τα όσα ανέφεραν άμεσα εμπλεκόμενες στην αγορά εταιρείες, τα οποία καταδεικνύουν ότι η μείωση στον αριθμό των θέσεων από επτά σε τέσσερεις, οδήγησε τις εν λόγω εταιρείες να υποβάλουν υψηλότερες προσφορές για να εξασφαλίσουν μία εκ των τεσσάρων θέσεων.

Επιπρόσθετα, σχετικά επί του υπό συζήτηση θέματος είναι και τα όσα αναφέρονται στη σελίδα 46 της απόφασης:

«Εν προκειμένω η καταγγελλόμενη εταιρεία, δεν προβάλλει επαρκή αντικειμενικό λόγο που να δικαιολογεί τη μείωση του αριθμού των εταιρειών από επτά (7) σε τέσσερεις (4). Εκ των γεγονότων της υπόθεσης δεν προκύπτει ότι το πιο πάνω μέτρο υπαγορευόταν από κάποια ανάγκη ή κάποιο συγκεκριμένο σκοπό. Αντίθετα, πρέπει να σημειωθεί, αφενός το γεγονός ότι στο παλιό αεροδρόμιο, που ήταν πολύ μικρότερο σε μέγεθος, δραστηριοποιούνταν οκτώ (8) εταιρείες ενοικιάσεων αυτοκινήτων και αφετέρου τα όσα ισχυρίζονται οι ανταγωνίστριες εταιρείες της καταγγέλλουσας, περί καμίας αναβάθμισης στις προσφερόμενες προς αυτές υπηρεσίες από τη Hermes.».

Τέλος, σχετικά είναι και τα περιεχόμενα στις σελίδες 35 έως 56 της προσβαλλόμενης απόφασης, όπου εκτίθεται το σκεπτικό και/ή οι λόγοι κατάληξης της Επιτροπής περί της στοιχειοθέτησης της καταχρηστικής εκμετάλλευσης της δεσπύζουσας θέσης που κατέχει η αιτήτρια. Από το συγκεκριμένο μέρος της επίδικης απόφασης, πέραν της διενέργειας της δέουσας έρευνας, προκύπτει με ικανοποιητικό, κατά την άποψή μου, τρόπο το σκεπτικό και/ή η αιτιολόγηση της κατάληξης της Επιτροπής, καθώς και η διαπίστωσή της ότι τα όσα είχε προβάλει ενώπιον της η αιτήτρια, δεν συνιστούσαν επαρκή αντικειμενικό λόγο που να

δικαιολογεί τη μείωση του αριθμού των εταιρειών από επτά σε τέσσερεις, καθώς και την αύξηση της ελάχιστης ετήσιας εγγύησης.

Συνεπώς, ενόψει των πιο πάνω, δεν διαπιστώνεται κενό έρευνας και οι περί του αντιθέτου ισχυρισμοί της αιτήτριας κρίνω ότι στερούνται ερείσματος, υποκείμενοι σε απόρριψη.

Παρομοίως, κρίνω ότι ως αβάσιμοι θα πρέπει να απορριφθούν και οι ισχυρισμοί περί μη διενέργειας της δέουσας και/ή καθόλου έρευνας ως προς τα οικονομικά δεδομένα της αιτήτριας. Επ' αυτού, η συνήγορος της αιτήτριας προβάλλει ότι δεν λήφθηκε υπόψη από την Επιτροπή το γεγονός ότι η αιτήτρια, ως προέκυπτε από τις ελεγμένες καταστάσεις που είχε προσκομίσει, είχε σημαντικές ζημίες, ενώ δεν λήφθηκαν υπόψη ούτε και οι θέσεις της αιτήτριας αναφορικά με τις δυνατότητές της για εξασφάλιση των αναγκαίων εισοδημάτων.

Δεν με βρίσκουν σύμφωνο οι πιο πάνω θέσεις.

Εν πρώτοις, θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο ισχυρισμός για ύπαρξη ζημιών δεν μπορεί να έχει ουσιώδη σημασία για την εξέταση του ζητήματος της επιβολής αθέμιτων όρων συναλλαγής εκ μέρους της

αιτήτριας και ούτε θα μπορούσε να αποτελέσει αντικειμενική αιτιολόγηση για κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης.

Κατά δεύτερον, παρατηρώ ότι πανομοιότυποι ισχυρισμοί εκ μέρους της αιτήτριας είχαν τεθεί και ενώπιον της καθ' ης η αίτηση και εξετάστηκαν κατά το στάδιο επιβολής του διοικητικού προστίμου. Σχετικά είναι τα όσα αναφέρονται στη σελίδα 99 της επίδικης απόφασης, από την οποία παρατίθεται το ακόλουθο απόσπασμα (η έμφαση προστέθηκε):

*«Συγκεκριμένα, η Hermes θεωρεί ότι η διαπιστωθείσα παράβαση δεν έχει αρνητική επίδραση στην καταγγέλλουσα ή στους καταναλωτές αλλά και ούτε επωφελήθηκε η ίδια λόγω της παράβασης. Περαιτέρω, επισημαίνει ότι, βρίσκεται σε οικονομική δυσπραγία και ότι οι συνθήκες της παράβασης αφορούν επιμέρους όρους των συμβάσεων που δεν έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα και σπουδαιότητα και ούτε συνήφθηκαν με κερδοσκοπία από μέρους της Hermes. .... Η Επιτροπή επίσης σημείωσε την επικληθείσα οικονομική δυσπραγία της Hermes. **Κατά πάγια νομολογία η Επιτροπή δεν υποχρεούται να λαμβάνει, κατά τον καθορισμό του προστίμου, τα αρνητικά αποτελέσματα μιας επιχείρησης.** Εξάλλου, σύμφωνα με την παράγραφο 35 των Κατευθυντηρίων Γραμμών για τον καθορισμό του προστίμου, μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις η Επιτροπή συνεκτιμά την αδυναμία της επιχείρησης να πληρώσει το πρόστιμο αλλά η Επιτροπή δεν θα βασίζει καμία μείωση του προστίμου που χορηγείται για αυτό τον λόγο στην απλή διαπίστωση μίας προβληματικής ή ελλειμματικής οικονομικής κατάστασης. Τέτοια μείωση δύναται να χορηγηθεί μόνο βάσει αντικειμενικών αποδείξεων ότι η επιβολή*

προστίμου θα έθετε σε κίνδυνο την βιωσιμότητα της εμπλεκόμενης επιχείρησης. ».

Ως εκ των πιο πάνω, οι ισχυρισμοί περί μη διενέργειας δέουσας έρευνας ως προς τα οικονομικά δεδομένα της αιτήτριας δεν ευσταθούν και απορρίπτονται.

Σε σχέση τώρα με τις “off airport” συμβάσεις, η αιτήτρια ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή υιοθέτησε τις θέσεις της καταγγέλλουσας, πλείστες εκ των οποίων *«είναι πρόδηλα ανακριβείς»*, χωρίς οποιαδήποτε κατάλληλη και/ή τη δέουσα διερεύνηση.

Υπενθυμίζεται ότι η Επιτροπή διαπίστωσε την ύπαρξη κατάχρησης εκ μέρους της αιτήτριας λόγω της επιβολής αθέμιτων όρων συναλλαγής σε σχέση με τις “off airport” συμβάσεις που αφορούν σε απάλειψη του όρου 2.01 (απαγόρευση χρήσης κινητού γραφείου) της προηγούμενης off airport σύμβασης από τη νέα σύμβαση και σε μείωση της περιόδου ειδοποίησης της καταγγελίας της σύμβασης (όρος 3.03), σε συνδυασμό με την αύξηση της ελάχιστης ετήσιας εγγύησης και του τέλους ανά αυτοκίνητο.

Προκύπτει από την επίδικη απόφαση ότι εξετάστηκαν από την Επιτροπή οι όροι που η καταγγέλλουσα ισχυρίστηκε ότι συνιστούσαν

αθέμιτους όρους συναλλαγής και κάποιοι εξ' αυτών απορρίφθηκαν. Σχετικές είναι οι σελίδες 57 έως 68 της επίδικης απόφασης, από τις οποίες προκύπτει η εξέταση (και απόρριψη) του ισχυρισμού της καταγγέλλουσας ότι οφείλει η αιτήτρια να φροντίζει για το χώρο των γραφείων της (σελ. 59)³, η εξέταση και απόρριψη του ζητήματος αναφορικά με το σημείο παραλαβής/αποβίβασης των πελατών από το Shuttle Bus και της μετακίνησης αυτού του σημείου (σελ. 60), ενώ για το θέμα της χρήσης του κινητού γραφείου και της απάλειψης σχετικού όρου στις νέες "off airport" συμβάσεις, η Επιτροπή, για τους λόγους που εκτίθενται στη σελίδα 59 της απόφασής της, έκρινε ότι «η *Hermes* ενήργησε κατά τρόπο αθέμιτο και καταχρηστικό, επιβάλλοντας αθέμιτους όρους στη νέα *off airport* σύμβαση». Περαιτέρω, ως προς το ζήτημα της αύξησης της ελάχιστης εγγύησης, η οποία αποτέλεσε ένα εκ των δεδομένων που αξιολόγησε η Επιτροπή, σχετικά είναι τα όσα καταγράφονται στις σελίδες 57-58 της επίδικης απόφασης, όπου παρατίθεται αναλυτικά η οικονομική ανάλυση στην οποία προέβηκε η Επιτροπή για να καταλήξει στη διαπίστωση αύξησης του 12%, αιτιολογώντας σχετικά την ακολουθηθείσα μέθοδο.

Περαιτέρω, ως προς το ζήτημα της υπό της αιτήτριας επένδυσης ύψους €420,000, για τη δημιουργία χώρου εγκατάστασης για τους "off-airport

---

³ Επ' αυτού, η Επιτροπή αποδέκτηκε τη θέση της αιτήτριας ότι ο εν λόγω όρος δεν είναι καταχρηστικός καθότι δεν προκύπτει από τους όρους και των δύο συμβάσεων η υποχρέωση της καταγγέλλουσας να φροντίζει η ίδια

operators”, για το οποίο υπάρχει ο ισχυρισμός εκ μέρους της αιτήτριας ότι παραγνωρίστηκε από την Επιτροπή, σχετικά είναι τα όσα αναφέρονται στη σελίδα 61 της απόφασης, όπου η Επιτροπή, αφού πρώτα σημειώνει ότι έλαβε υπόψη της την εν λόγω επένδυση, τονίζει ότι *«δεν μπορεί να τη θεωρήσει ως αντικειμενική δικαιολόγηση για την καταχρηστική συμπεριφορά της Hermes καθώς αυτή έγινε, μεταξύ άλλων, για να μπορέσει η Hermes να προσφέρει την υπηρεσία του Off Airport Operator σε όσες άλλες εταιρείες ενοικίασης αυτοκινήτων επιθυμούσαν να προσφέρουν τέτοιες υπηρεσίες πέραν της on airport, κάτι που αναγνωρίζει και η ίδια η Hermes στη σελίδα 25 των γραπτών θέσεων της ημερομηνίας 24/10/2015. Ως εκ τούτου, η εν λόγω επένδυση αφορά ένα στρατηγικό εγχείρημα και μια επιχειρηματική επένδυση που ανέλαβε η Hermes με μακροπρόθεσμα κερδοφόρα αποτελέσματα για την ίδια.»*.

Σημειώνεται, τέλος, και η οικονομική ανάλυση που περιέχεται στις σελίδες 63 έως 68 της προσβαλλόμενης απόφασης, από την οποία προκύπτουν η εξέταση αλλά και οι λόγοι απόρριψης του ισχυρισμού και/ή της αναφοράς της αιτήτριας ότι ο μέσος όρος ετήσιας αύξησης για την τετραετή περίοδο είναι 4%.

για τον χώρο των γραφείων της.

Ενόψει όλων των πιο πάνω, και υπό το φως της προεκτεθείσας, σχετικής, νομολογίας, καταλήγω ότι οι ισχυρισμοί περί μη διενέργειας δέουσας έρευνας εκ μέρους της καθ' ης η αίτηση στερούνται επαρκούς ερείσματος. Δεν έχω εντοπίσει κενό έρευνας και, συνακόλουθα, δεν εντοπίζω να έχει εμφιλοχωρήσει οποιαδήποτε πλάνη που θα μπορούσε να οδηγήσει στην ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης: εξετάζοντας προσεκτικά την προσβαλλόμενη απόφαση, δεν εντοπίζω να έχει υπάρξει εσφαλμένη από την καθ' ης η αίτηση αξιολόγηση των πραγματικών περιστατικών που περιβάλλουν την υπό κρίση περίπτωση, η δε Επιτροπή έχει παραθέσει, πέραν του σκεπτικού της, τη μεθοδολογία που ακολούθησε και τα στοιχεία που έλαβε υπόψη της, με αποτέλεσμα να μην στοιχειοθετείται πλάνη ως προς την επίδικη κατάληξή της.

Τονίζοντας εκ νέου ότι κρίση της Διοίκησης σε ζητήματα τεχνικής φύσης ή σε θέματα που απαιτούν τεχνικές γνώσεις είναι γενικά ανέλεγκτη και εκφεύγει του ακυρωτικού ελέγχου του Δικαστηρίου τούτου (βλ. **FIRST ELEMENTS EUROCONSULTANTS LTD, ανωτέρω**, και **LELLA KENTONIS, ανωτέρω**), καταλήγω ότι, στη βάση των όσων έχουν τεθεί ενώπιόν μου και εξετάζοντας την επίδικη απόφαση στο πλαίσιο του ελέγχου που διενεργείται από το παρόν Δικαστήριο, δεν εντοπίζω κενό έρευνας, αλλ' ούτε και να έχει εμφιλοχωρήσει οποιαδήποτε πλάνη.

Οι περί του αντιθέτου ισχυρισμοί της αιτήτριας δεν έχουν έρεισμα και απορρίπτονται.

Περαιτέρω, σε συνδυασμό με τον εγειρόμενο λόγο ακύρωσης περί μη διενέργειας της δέουσας έρευνας, εγείρεται εκ μέρους της αιτήτριας ως αυτοτελής λόγος ακύρωσης ο ισχυρισμός ότι η επίδικη απόφαση στερείται επαρκούς και/ή της δέουσας αιτιολογίας. Κατά τη σχετική εισήγηση, απουσιάζει από την προσβαλλόμενη απόφαση η εκ του νόμου αναγκαία αιτιολογία, η οποία ούτε και από τους οικείους διοικητικούς φακέλους συμπληρώνεται. Ως ισχυρίζεται η κα Χρίστου (σχετικές είναι οι σελίδες 49 έως 65 της γραπτής της αγόρευσης), η απόρριψη των θέσεων της αιτήτριας είναι παντελώς ανατιολόγητη, έχουν δε παραβλεφθεί όλες οι θέσεις της αιτήτριας και αυτό έγινε και όσον αφορά στις γραπτές παραστάσεις της αιτήτριας, σε σχέση με την επιβολή του διοικητικού προστίμου.

Δεν συμφωνώ με τις πιο πάνω θέσεις της συνηγόρου της αιτήτριας.

Εξετάζοντας την προσβαλλόμενη απόφαση της Επιτροπής, συνολικής έκτασης 103 σελίδων, διαπιστώνω ότι αιτιολογείται επαρκώς η διαπίστωση της Επιτροπής περί καταχρηστικής συμπεριφοράς εκ μέρους της αιτήτριας, η οποία αφορούσε στην επιβολή αθέμιτων όρων

συναλλαγής, κατά παράβαση του άρθρου 6(1)(α) του Νόμου και του άρθρου 102 ΣΛΕΕ. Εξηγεί η Επιτροπή στην απόφασή της ότι εξέτασε και αξιολόγησε τους όρους της προκήρυξης του διαγωνισμού για τη σύναψη “on airport” συμβάσεων, όπως και τους όρους των “off airport” συμβάσεων και έκρινε αυτούς ως αθέμιτους, στη βάση των όσων αναλυτικά καταγράφονται στην απόφαση. Επιπρόσθετα, προκύπτει από την απόφαση ότι εξετάστηκαν και/ή απαντούνται από την Επιτροπή κατά τρόπο ικανοποιητικό και οι αιτιάσεις και/ή τα ζητήματα που ήγειρε η αιτήτρια, έτσι ώστε να μην προκύπτει κενό αιτιολόγησης. Ειδικότερα, εξετάζοντας το κείμενο της απόφασης, προκύπτει ότι καταγράφονται σε αυτήν (α) τα πραγματικά γεγονότα, επί των οποίων βασίστηκε η Επιτροπή, περιλαμβανομένης της υποβληθείσας καταγγελίας, των σχετικών ερωτηματολογίων, των απαντήσεων που ακολούθησαν και των όσων έθεσε η αιτήτρια ενώπιον της Επιτροπής, γραπτά και προφορικά, (β) η νομική βάση λήψης της απόφασης, με σχετική ανάλυση αυτής και παραπομπή σε οικεία νομολογία και (γ) η αξιολόγηση και/ή απάντηση της Επιτροπής στους προβαλλόμενους από την αιτήτρια ισχυρισμούς, τους οποίους η τελευταία είχε θέσει κατά την ενώπιον της Επιτροπής διαδικασία.

Σημειώνεται, όπως ορθώς παρατηρεί και η συνήγορος της καθ’ ης η αίτηση, ότι οι θέσεις της αιτήτριας, ως αυτές καταγράφονται στις σελίδες

49 έως 65 της γραπτής αγόρευσης της συνηγόρου της, είχαν προβληθεί και στα πλαίσια της κλήσης της για σκοπούς επιβολής του προστίμου. Αυτό προκύπτει από τις σχετικές σελίδες (90 έως 103) της επίδικης απόφασης. Προκύπτει επίσης από το συγκεκριμένο μέρος της απόφασης ότι οι εν λόγω θέσεις και/ή αιτιάσεις της αιτήτριας λήφθηκαν υπόψη από την Επιτροπή, ενώ καταγράφονται στο σώμα της απόφασης οι λόγοι και το σκεπτικό που αυτές δεν έγιναν αποδεκτές, καθώς και οι απαντήσεις και/ή αξιολόγηση της καθ' ης η αίτηση στα όσα η αιτήτρια είχε προβάλει ως ελαφρυντικούς παράγοντες.

Πιο συγκεκριμένα, από το κείμενο της προσβαλλόμενης απόφασης, διαπιστώνω ότι εξετάστηκαν τα όσα έθεσε η αιτήτρια σχετικά με τη μείωση του αριθμού των “on airport” συμβάσεων και την ύπαρξη μεταβατικής περιόδου, το θέμα της λειτουργίας των συμβάσεων, μερικώς στα παλαιά τερματικά και μερικώς στα νέα, της διαφοροποίησης του νέου διαγωνισμού από τον παλαιό, καθώς και το θέμα της μείωσης του αριθμού των αδειών από επτά σε τέσσερις (σχετικές είναι οι σελίδες 93-94 της απόφασης, όπου καταγράφονται συνοπτικά όλοι οι παράγοντες που αξιολογήθηκαν από την Επιτροπή για το θέμα της εν λόγω μείωσης του αριθμού των αδειών, όπως και οι λόγοι που προέβαλε προς τούτο η αιτήτρια).

Προκύπτει, επίσης, ότι εξετάστηκε και ο ισχυρισμός της αιτήτριας ότι δεν λήφθηκε υπόψη από την Επιτροπή η απουσία πρόθεσης εκμεταλλευτικής συμπεριφοράς. Σχετικά επ' αυτού είναι τα όσα αναφέρονται στις σελίδες 33 και 34 της επίδικης απόφασης, όπου η καθ' ης η αίτηση, με αναφορά στην απόφαση του Δ.Ε.Ε. στην **Υπόθεση 85/76 Hoffmann-La Roche v. Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 13.2.1970**, τόνισε ότι για την έννοια της καταχρητικής εκμετάλλευσης δεσπόζουσας θέσης δεν είναι, κατά κανόνα, απαραίτητο να αποδειχθεί «πρόθεση», ούτε πραγματική παρακώλυση του ανταγωνισμού, αλλά η έννοια αυτή είναι *αντικειμενική* και σχετίζεται με τη συμπεριφορά μιας επιχείρησης που κατέχει μια τέτοια δεσπόζουσα θέση, η οποία είναι ικανή να επηρεάσει τη δομή και/ή διάρθρωση μιας αγοράς όπου, λόγω ακριβώς της παρουσίας της εν λόγω επιχείρησης, ο ανταγωνισμός είναι εξασθενημένος και η οποία, χρησιμοποιώντας μεθόδους διαφορετικές από εκείνες που διέπουν τον κανονικό ανταγωνισμό, έχει ως αποτέλεσμα να κωλύεται η διατήρηση του υφιστάμενου στην αγορά ανταγωνισμού ή την ανάπτυξή του, λόγω της χρησιμοποίησης διαφορετικών μέσων από εκείνα που διέπουν τον κανονικό ανταγωνισμό μεταξύ των προσφερόμενων από τους επιχειρηματίες προϊόντων ή υπηρεσιών. Εντούτοις, όπως επίσης αναφέρει η Επιτροπή, στο πλαίσιο του ελέγχου της συμπεριφοράς επιχειρήσεως που κατέχει δεσπόζουσα θέση, προκειμένου να διαπιστωθεί η τυχόν

καταχρηστική εκμετάλλευση, υποχρεούται αυτή να εκτιμήσει και το σύνολο των πραγματικών περιστατικών που πλαισιώνουν την εν λόγω συμπεριφορά.

Τα πιο πάνω, σε πλήρη συμβατότητα και με τη πάγια νομολογία επί του θέματος, σύμφωνα με την οποία η συμπεριφορά μιας επιχείρησης κατέχουσας δεσπύζουσα θέση μπορεί να θεωρηθεί καταχρηστική, κατά την έννοια του άρθρου 82 ΕΚ, ανεξαρτήτως πταίσματος (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου στην **T-65/89, BPB Industries και British Gypsum κατά Επιτροπής, ημερ. 1/4/1993, Συλλογή 1993, σ. II-389, σκέψη 70**). Είναι δε αδιάφορο, το κατά πόσον είχε ή όχι η εν λόγω επιχείρηση συνείδηση του άδικου χαρακτήρα της πράξης της ή αν είχε λάβει νομική συμβουλή προς την αντίθεση κατεύθυνση.

Όσον δε αφορά στην οικονομική κατάσταση της αιτήτριας και δη στους ισχυρισμούς της περί οικονομικής δυσπραγίας και/ή οικονομικών ζημιών της εταιρείας, προκύπτει ότι και αυτοί εξετάστηκαν από την Επιτροπή (σελ. 99 της απόφασης), η οποία, με αναφορά σε σχετική νομολογία⁴, τόνισε ότι «δεν υποχρεούται να λαμβάνει, κατά τον καθορισμό του προστίμου, τα αρνητικά αποτελέσματα μιας επιχείρησης».

Περαιτέρω, προκύπτει ότι εξετάστηκε και το ζήτημα του αριθμού των “off airport” συμβάσεων που έχουν συναφθεί (σελ. 95 και 96 της απόφασης), ενώ σε σχέση με τα όσα καταγράφονται για το επιβληθέν πρόστιμο, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή κατέληξε σε αυτό, αφού εξέτασε και/ή αξιολόγησε προηγουμένως τη φύση και σοβαρότητα της παράβασης και τη διάρκεια αυτής (σελ. 98 και 99), όπως επίσης και τις ελαφρυντικές περιστάσεις που προέβαλε η αιτήτρια (σελ. 99).

Γενικότερα, εξετάζοντας την επίδικη απόφαση, περιλαμβανομένου και του ειδικότερου ζητήματος της επιβολής του επίδικου διοικητικού προστίμου, καταλήγω ότι υπήρξε αυτή δεόντως και, εν πάση περιπτώσει, επαρκώς αιτιολογημένη, δυνάμενη ωσαύτως να υπαχθεί στον απαιτούμενο δικαστικό έλεγχο, ως η νομολογία πάγια και διαχρονικά απαιτεί (βλ. **Στέφανος Φράγκου v. Δημοκρατίας (1998) 3 Α.Α.Δ. 270**). Παρατηρώ, συναφώς, ότι αποκαλύπτεται με επάρκεια και σαφήνεια το σκεπτικό της Επιτροπής και δίδεται από την Επιτροπή σαφής αιτιολόγηση σε κάθε περίπτωση, με τη δέουσα υπαγωγή των γεγονότων στο σχετικό νομικό κανόνα και την κατάληξή της για κάθε ένα από τα εξεταζόμενα ζητήματα, ούτως ώστε να μην αφήνονται αμφιβολίες ως προς το ποιος ήταν ο πραγματικός λόγος που την

---

⁴ Βλ. απόφαση ΔΕΕ, ημερ. 8.11.1983, ΝV IAZ, Συλλ. 1983, σελ. 3369, σκέψη 55.

οδήγησε στη λήψη της απόφασής της (βλ. και άρθρο 28(1) του Νόμου 158(I)/1999).

Κατά συνέπεια, οι ισχυρισμοί περί ελλιπούς και/ή ανεπαρκούς αιτιολογίας της επίδικης απόφασης δεν ευσταθούν και απορρίπτονται.

Τέλος, ενόψει των όσων έχουν προαναφερθεί, κρίνω ότι ως αβάσιμοι θα πρέπει να απορριφθούν και οι ισχυρισμοί περί παραβίασης της αρχής της καλής πίστης, της χρηστής διοίκησης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου. Εξάλλου, δεδομένης της ύπαρξης συγκεκριμένου νομοθετικού-κανονιστικού πλαισίου δυνάμει του οποίου ενήργησε η καθ' ης η αίτηση στην παρούσα υπόθεση, είναι αρκετό να υπομνησθεί εν προκειμένω ότι η αρχή της καλής πίστης, ναι μεν σκοπεί στον αποκλεισμό της αυθαιρεσίας στη διοικητική λειτουργία, δεν υπερφαλαγγίζει, ωστόσο, και δεν μπορεί να μεταβάλει την αρχή της σύννομης λειτουργίας της Διοίκησης, ώστε να οδηγεί σε καταστρατήγηση της αρχής της νομιμότητας (βλ. **Δημοκρατία ν. Παπαφώτη (1997) 3 Α.Α.Δ. 191**) και έχει συμπληρωματικό χαρακτήρα όπου υφίσταται σχετική νομοθετική πρόνοια ουσιαστικού δικαίου, όπως βεβαίως συμβαίνει στην υπό κρίση περίπτωση (βλ. και **Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου ν. Γιαννάκης Τσιγκουρήs κ.α., Α.Ε.19/11, ημερ. 22.12.2016**). Στην πολύ πρόσφατη απόφαση της

Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην **Ο LYKOS SERVICES AND SECURITY SYSTEMS-PRIVATE INVESTIGATORS LTD κ.α. ν. Δημοκρατίας, Έφεση κατά Απόφασης του Διοικητικού Δικαστηρίου αρ. 1/16, ημερ. 20.7.2021**, επισημάνθηκε ότι «*οι έννοιες της ίσης μεταχείρισης και της καλής πίστης, ως γενικές από τη φύση τους αρχές, δεν μπορούν να αποτελούν εύκολο όπλο χρήσης τους, όπως τονίστηκε στην Κώστας Παναγή ν. Υπουργικού Συμβουλίου κ.α. Υποθ. Αρ. 1250/12, ημερ. 19/12/2013*», στην οποία λέχθηκε περαιτέρω ότι θα πρέπει «*να υπάρχουν συγκεκριμένα δεδομένα και γεγονότα αντιφατικής συμπεριφοράς της διοίκησης με τη δημιουργία καταστάσεων πλάνης, απάτης ή απειλής. Πρέπει να υπάρχουν αποδεδειγμένες διοικητικές παραλείψεις που επηρεάζουν το διοικούμενο και τον ωθούν προς μια ορισμένη διοικητική συμπεριφορά την οποία εκ των υστέρων η διοίκηση ανατρέπει ή αρνείται προς ζημιά του πολίτη*».

Δεν εντοπίζω οτιδήποτε που θα μπορούσε να στοιχειοθετήσει επαρκώς τον ισχυρισμό περί παραβίασης της αρχής της καλής πίστης και της χρηστής διοίκησης, ο οποίος κρίνεται αβάσιμος και απορρίπτεται.

Ενόψει των πιο πάνω, δεν διαπιστώνεται λόγος ακύρωσης της επίδικης απόφασης και, συνακόλουθα, δε χωρεί επέμβαση του Δικαστηρίου.

Κατά συνέπεια, η προσφυγή αποτυγχάνει και απορρίπτεται, με έξοδα υπέρ της καθ' ης η αίτηση και εναντίον της αιτήτριας, ως αυτά θα υπολογιστούν από τον Πρωτοκολλητή και εγκριθούν από το Δικαστήριο.

Φ.ΚΩΜΟΔΡΟΜΟΣ, Δ.Δ.Δ.